

Ureja: glavni in odgovorni urednik Peter Gunčar in uredniški odbor, ki ga sestavljajo: Jože Javornik — predsednik, Janez Vraničar — namestnik in člani: Franc Istenič, Marija Semen, Milena Sagadin, Neža Štefe, Boris Pertot, Slavica Bajt, Magda Ostanek in Janez Ahačič. — Tisk: CP »Gorenjski tisk« v Kranju.

LETO IX. — 5. 9. 1966 — ŠT. 8

tekstilec

GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA TEKSTILINDUS — KRANJ

30. obletnica velike tekstilne stavke

DESET MINUT PRED DRUGO, 20. VIII. 1936. LETA SO SIRENE OZNANILE PRIČETEK STAVKE

POJASNILO!

Letos bomo praznovali 30. obletnico velike tekstilne stavke, ki se je začela 20. avgusta leta 1936 v Kranju.

Da bi člane kolektiva vsaj deloma seznanili s takratnimi dogodki in z vzroki, zaradi katerih je do stavke prišlo, je uredništvo zbralo delček te zgodovine. V njem je na kratko zajeto stavkovno gibanje v Kranju in okolici, velika tekstilna stavka in spomini tistih, ki so se v tej stavki borili za delavske pravice

Uredništvo

Stavkovno gibanje v Kranju in okolici

(Vzeto iz SPOMINSKEGA ZBORNIKA — 900 let Kranja)

Na Gorenjskem sta Kranj in Jesenice danes najmočnejša ekonomska centra. Industrijski razvoj Kranja pa je vse do srede tridesetih let 20. stoletja zelo zaostajal za razvojem Jesenic. Zato je razumljivo, da se je tudi delavsko gibanje v našem mestu začelo kasneje. To gibanje pa je oviralo tudi dejstvo, da v Kranju med delavci dolgo časa skoraj ni bilo pravega proletariata. Sprva so bili namreč v veliki večini delavci kranjskih podjetij kmečki sinovi in hčere, ki so stanovali in se hranili doma. V tovarnah so iskali zaslužek le za izboljšanje svojega položaja, ni jim pa bila to življenjska potreba, kot je pravim proletarcom. Medtem ko so bili na primer člani Komunistične partije na Jesenicah leta 1920 ob ustanovitvi partijske organizacije skoraj izključno tovarniški delavci, so bili člani partijske organizacije v Kranju tedaj predvsem iz vrst malih obrtnikov in obrtniških pomočnikov. Po letu 1930 pa se je ta položaj bistveno spremenil. Leta 1936 je partijska organizacija v Kranju po svoji revolucionarnosti in delavnosti, ki je pokazala zlasti v času velike tekstilne stavke, kot tudi delavsko gibanje nasploh, že prehitela Jesenice.

Prva stavkovna gibanja so bila v Kranju leta 1920. leta. Takrat so stavkali kranjski gradbeni delavci, člani Osrednjega društva gradincev. Stavkujoči so dosegli zvišanje mezd za 20 odstotkov.

Istega leta je bilo močnejše mezdno gibanje tudi v Majdičevem mlinu. Po zaslugi borbenih kranjskih, mariborskih in celjskih delavcev je bila podpisana kolektivna pogodba, čeprav do stavke ni prišlo. Tudi železničarji so stavkali tega leta.

Leta 1922 je bila krajša stavka v tovarni usnja »Indus«, sedanji »STANDARD«. Tudi tu so dosegli kolektivno pogodbo.

Do leta 1934 ni bilo stavk v Kranju. Tega leta pa so začeli stavkati najprej v tovarni »SEMPERIT« (danes »SAVA«).

Istega leta je bila stavka tudi v tovarni »IKA«. Tu je imela močan vpliv Jugoslovanska strokovna zveza. Ko je podjetnik hotel znižati mezde, je le-ta sprožila stavko. Zahtevali so kolektivno pogodbo. Kasneje je ta Zveza odsvetovala nadaljevanje stavke. Tedaj je dobila preko Splošne delavske strokovne zveze Jugoslavije vpliv v tovarni Komunistična partija, ki je s stavko nadaljevala. Dosegli so, da delavcem niso znižali mezd, kolektivne pogodbe pa niso dosegli. V političnem pogledu je prav ta stavka pomenila prebujanje kranjskih delavskih množic. Služila je kot osnova za priprave na veliko tekstilno stavko leta 1936.

Leto 1936 -

Leta 1936 je dosegel val stavk v Kranju svoj vrh, tako po številu stavkujočih kot po revolucionarnosti. V začetku junija so se vključili kranjski gradbeni delavci, organizirani v podružnici Saveza gradjevinskih radnika Jugoslavije, v generalno stavko gradincev. Izven mesta Kranja so stavkali tudi delavci, ki so gradili

avtomobilsko cesto Šentvid—Kranj, na odseku Jeperca. Stavka je trajala od 3. do vključno 8. junija. Vodil jo je oblastni odbor Saveza gradjevinskih radnika Jugoslavije, katerega vodstvo so imeli že od januarja tega leta komunisti. Centralni stavkovni odbor je bil v Ljubljani, od koder je bil preko stavkovnih patrol povezan s Kranjem, Celjem in drugimi kraji. Stavka je uspela. Sklenjena je bila kolektivna pogodba, ki je zagotovila zvišanje mezd in boljše plačevanje nadurnega dela.

Avgusta se je razširila iz Škofje Loke na Kranj, Predvor in Kokro tudi stavka lesnih delavcev. Povod za njo je dal podjetnik Dolenc, ki je odpovedal v obratu v Škofji Loki službo 15 delavcem. Zato so 13. avgusta stopili delavci v stavko. Še istega dne je zapustilo delo tudi 27 delavcev na Dolenčevi žagi v Predvoru, pridružili so se jim nato še hlapci vozniki in gozdni delavci. 25. avgusta so stopili v stavko še lesni delavci pri »Heinriharju« v obratu v Škofji Loki, in to iz solidarnosti z Dolenčevimi delavci in s tekstilci, ki so začeli med tem časom stavkati. Organizator te stavke je bil Franc Bergant, delavec pri Heinriharju. Bergant

je bil že prej pobudnik stavke pri »Dolencu«. Po izbruhu stavke 25. avgusta je odšel v Heinriharjeve obrate v Kranju in Kokri.

(dalje na 2. strani)

Stavkovni odbor v »INTEKSU«

Spomini udeležencev velike stavke

Edo Resman

V Jugobruni, kjer sem bil pred vojno zaposlen, smo delali v tako slabih razmerah, kot v nobeni tekstilni tovarni v Sloveniji. Življenjski minimum je znašal takrat okrog 1500 dinarjev, medtem ko smo delavci v Jugobruni zaslužili (za 8-urno delo) od 384 do 756 din na mesec. Vodstvo tovarne se je zavedalo, da delavci s takšnimi zasluži ne bodo zdržali, pa je zato uvedlo 10-urni delovni dan v tkalnicah in 12-urnega v obratih tiskarne.

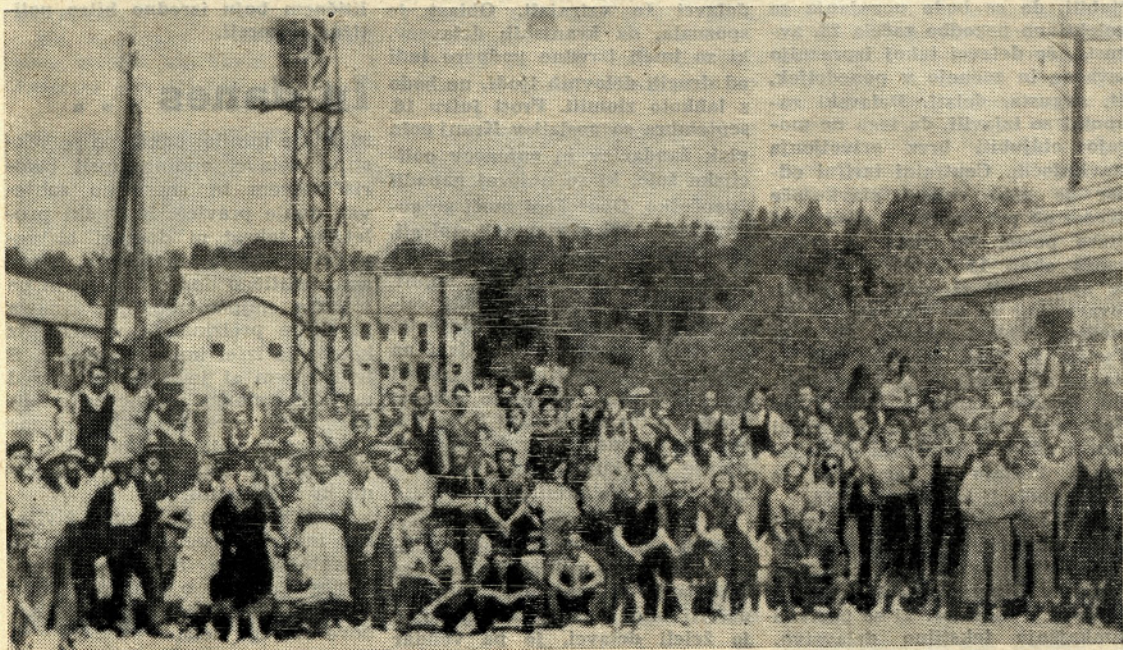
V Kranju je bilo veliko brezposelnih. Vsako jutro so se dregli pred vrati tovarn in prosili za delo. Tako so delodajalci lahko

zavračali sleherno zahtevo zaupnikov z odgovorom: »Če kdo ni zadovoljen z delovnimi pogoji, naj kar gre, saj lahko dobimo za isto plačo 10 drugih!« Nekaj značilnega je bil sitem priganjanja v naši tovarni. V tkalnici so ženske imele tako visok akord, da niso imele časa niti za najnujnejše človekove potrebe. V tiskarni in pri stavljenju paznikov, ki so na razne surove načine delavce priganjali in zatirali. Tudi v pisarnah je bil uveden tak sistem, ki ga je izvajal poseben strokovni zaupnik Soudyl. Zoper tako ravnanje ni pomagala nobena intervencija zaupnikov.

V naši takratni tovarni smo bili delavci racepljeni v štiri tako imenovane strokovne organizacije, in to: v marksistične — rdeče, krščanske socialiste — bele, narodne socialiste — plave in uradniške — rumene. Nad 800 zaposlenih v Jugobruni je bilo voljenih 16 zaupnikov, med katerimi se je vodila — pod vplivom strokovnih organizacij s sedežem v Delavski zbornici v Ljubljani — nesmiselna politika, ki je razdvajala delavstvo in koristilo delodajalcem. Sele poseg komunistič-

Vsebinska:

- 30. obletnica velike tekstilne stavke
- stavkovno gibanje v Kranju in okolici
- spomini udeležencev velike stavke
- Leto 1936
- Program proslave
- Večer pred pričetkom velike tekstilne stavke — in stavka
- Prva skupina vodilnega kadra je uspešno končala HTV šolo
- Kadrovske spremembe v plemenitilnici I
- Naš paviljon na 16. Gorenjskem sejmu
- Predelava tekstilnih surovin
- Remont v plemenitilnici I
- ženska stran
- Nagradna križanka
- Pariz v juliju

Stavkujoči v »JUGOBRUNI«

PROGRAM PROSLAVE

V počastitev 30. obletnice stavke bo v našem podjetju 17. septembra slavnostna seja DS. (Istega dne bo tudi obsežnejša občinska proslava!)

Sindikalna organizacija vabi vse udeležence te stavke, da pridejo na našo proslavo. Vabilo velja predvsem za tiste, ki so se stavke udeležili v Inteksu, Jugobruni in na Gaštelju.

Proslava bo v obratu I, in sicer ob uri.

Sindikalna organizacija
Tekstilindusa

Leto 1936

(nadaljevanje s 1. strani)

Na njegov poziv so delavci na žagah pa tudi gozdni delavci v Kranju in Kokri prenehali delati in kot v Škofji Loki zasedli vse obrate. V Kranju in Kokri je stavalako vsega skupaj 85 delavcev. Berganta je smatrala žandarmarija za komunističnega vodjo, verjetno pa ni bil član Komunistične partije. Delavstvo v teh podjetjih je bilo organizirano v Jugoslovanski strokovni zvezi in v Zvezi lesnih delavcev in sorodnih strok Jugoslavije. V stavki je nastopilo enotno, po načelu akcijske enotnosti.

Na pogajanjih, ki so bila v času najhujše reakcije proti stavkujočim, Dolenc in Heinrichar nikakor nista hotela sprejeti delavskih zahtev. Posebno Dolenc je hotel z grožnjo, da nobeden, ki stavka, ne bo sprejet nazaj na delo, spraviti delavce na kolena. To se mu je posrečilo najprej v Preddvoru, kjer so vsi stavkajoči prišli k njemu in ga prosili, naj jih sprejme nazaj na delo. Izjavili so, da s škofjeloškimi delavci nočejo imeti nobenih stikov več, da nočejo več stavkati in da so bili zapeljani. 14. septembra je bila nato končana stavka v obeh podjetjih Dolenc in Heinrichar v celoti. Že nekaj dni prej so morali delavci povsod izprazniti zasedene obrate, kot je zahtevala banova naredba z dne 5. septembra. Več delavcev in deklet so tudi aretirali. Dolenc je sprejel nazaj na delo samo 2 stavkujoča, Heinrichar pa v Kranju 10, v Kokri pa so obrat za daljši čas ustavili. Ta stavka je pomenila v ekonomskem smislu neuspeh, vendar je zelo dvignila revolucionarnost delavstva. Mnogi so ravno tedaj začeli svojo revolucionarno pot.

Položaj kranjskih tekstilnih delavcev se je od začetka 1936. leta vedno bolj slabšal. V zvezi s tem sta rasla tudi nezadovoljstvo in upornost delavcev. Tako se je že 27. julija začela stavka v tkalnici Jugobrunne (danes »Tiskanina«). Tkalke so ustavile delo, ker so jim hoteli znižati akordne postavke zaradi redukcije števila nitk. Delavskim zaupnikom je uprava podjetja obljubila, da bo do 20. julija izplačala mezde po starem, vendar obljube ni držala in so izplačali znižane mezde.

Slovensko tekstilno delavstvo, razen v nekaterih manjših podjetjih, ni imelo kolektivne pogodbe. Spomladi 1936. leta je predložil Centralni tarifni odbor osnutek kolektivne pogodbe v razpravo. Podjetniki so razpravo zavlačevali, istočasno pa so znižali mezde in akorde, delovni čas pa so podaljšali na 10 — 12 ur. Najslabše so bili plačani kranjski tekstilni delavci. Partija je ocenila, da bi bilo treba za pospešitev podpisa kolektivne pogodbe začeti stavko. Ker so bili v Kranju odnosi naj-

bolj zaostreni, so se odločili, da bi bil Kranj najprimernejši za stavko. Tu je tedaj že obstajal Mestni komite Komunistične partije, ki je nastal v začetku leta 1936. Sekretar komiteja je bil Rudi Papež, delavec v »Jugobruni«. Članstvo Komunistične partije v Kranju je bilo tedaj sicer maloštevilno, toda že sestavljeno iz pravega proletariata, iz tovarniških delavcev. Partija je pričela s pripravami za stavko. V času proslave 30-letnice Saveza metalških radnika Jugoslavije, ki je bila 15. in 16. avgusta na Jesenicah, je imel tovariš Franc Leskovšek posvetovanje s kranjskimi delavci — komunisti. Posvetovanje je bilo na neki gozdni jasi pri Blejski Dobravi. Razpravljali so o možnosti stavke v Kranju in o pripravi nanjo. Predstavniki Delavske zbornice in Centralnega tarifnega odbora so bili v bistvu proti stavki, čeprav so na pogajanjih grozili z njo. Bali so se namreč, da v tej stavki ne bi izgubili vodilne vloge.

Večer pred pričetkom velike tekstilne stavke - in stavka

19. avgusta zvečer je bil shod kranjskih tekstilnih delavcev na vrtu hotela »Stara pošta«. Udeležilo se ga je 2500 do 3000 delavcev, ki so bili zelo revolucionarno razpoloženi. Na shodu so sprejeli naslednjo kratko resolucijo: »Razprava o tekstilni kolektivni pogodbi naj se takoj začne! Do sklenitve pogodbe naj vsa podjetja ustavijo vsako znižanje plač dosedanjih temeljnih in akordnih mezd. Vse mezde, znižane po 11. juliju 1936. leta, naj ostanejo kakor so bile. Do sklenitve kolektivne pogodbe naj se ustavijo vsa nadurna dela v vseh tekstilnih podjetjih.« Sklenili so, da bodo naslednji dan resolucijo poslali vsem upravam tekstilnih podjetij v Kranju.

Po shodu so se sestali komunisti in najrevolucionarnejši delavski zaupniki. Ocenili so pripravljenost množice za akcijo in sklenili, da pričnejo naslednji dan stavkati. Tega dne (20. avgusta) dopoldne so komunisti pripravili vse za stavko. Resolucijo so poslali podjetjem šele tik pred začetkom stavke. Ob 13.50 je zatuli sirena v »Jugočeški«, pridružili sta se ji še sirena »Jugobrunne« in »Inteksa«. Delavci prve in druge izmene so zasedli tovarne. V tovarnah so bili takoj shodi, na katerih so po revolucionarnih govori izvolili stavkovne odbore. V vseh stavkovnih odborih so bili po načelu akcijske enotnosti zastopniki vseh treh strokovnih organizacij Splošne delavske strokovne zveze Jugoslavije, Jugoslovanske strokovne zveze in Narodne strokovne zveze. Seveda pa so bili povsod komunisti najbolj aktivni. Partija je pričakovala, da stavka ne bo tako kmalu končana, zato so povsod pričeli pripravljati

kuhinje, za katere so skrbele predvsem ženske.

Še isto popoldne je bil organiziran tudi medstavkovni odbor devetih članov, sestavljen prav tako po načelu akcijske enotnosti. Predsednik tega odbora je bil komunist Ivan Tominc. Vsem je bilo jasno, da je treba stavko še močno razširiti, če si hočejo zagotoviti uspeh. Medstavkovni odbor je zato pošiljal skupine po 30 do 40 ljudi ustavljati delo še v drugih obratih v Kranju, Trzinu in Škofji Loki. Tako so se isti dan ob 17. uri začeli stavkati tudi pri Sircu, 21. avgusta so ob 6. uri zjutraj ustavili stroje pri Prahu in Božiču, ob 9. uri pa tudi v Tekstilindusu. Teda je v Kranju stavalako 2581 tekstilcev. Še istega dne so na poziv dveh skupin stavkujočih iz Kranja začeli s stavko tudi v Predilnici in pri podjetju Brumen & Thaler v Škofji Loki. Kranjčani so v Škofji Loki, kjer še ni bilo partijske organizacije, pomagali organizirati stavkovne odbore in delo v zasedenih tovarnah. Dvema skupinama, ki sta šli še istega dne v Trzin, ni uspelo organizirati stavke v tamkajšnji predilnici. V Trzinu razpoloženje delavcev za sedaj še ni bilo zrelo za stavko. Stavkati so začeli šele 25. avgusta.

Delavci so povsod zasedli obrate, uvedli stavkovne straže in organizirale skupine po 2 ali 3, ki so nabirali hrano za stavkujoče. Pri tej akciji sta se Kranj in okolica izredno izkazala. Prispevali so delavci, meščani, trgovci, obrtniki in kmetje, kovala se je enotnost delovnih ljudi.

21. avgusta popoldne so bila na kranjski občini pogajanja. Predstavniki kranjskih tovarn so obljubili, da se bodo pogajanja za kolektivno pogodbo začela 28. avgusta, če delavci takoj izpraznijo tovarne in začnejo v ponedeljek, 24. avgusta, delati. Delavski zaupniki so izjavili, da tega ne morejo obljubiti brez privoljenja stavkujočih. Centralni tarifni odbor je zato sklical stavkujoče zvečer ob pol osmih na shod pred Staro pošto. Na shod je prišlo vsega okoli 15 ljudi. Stavkujoči se niso upali zapustiti zasedenih tovarn, ker so pričakovali, da jih medtem oblast zasede. Pa tudi Partija je dala navodilo, naj se stavka nadaljuje in je v tem smislu izvedla agitacijo. Tedaj sta Delavska zbornica in Centralni tarifni odbor odpovedala posredovanje. Postalo je jasno, da je pravi voditelj stavke Partija.

Medstavkovni odbor je poslal tedaj emisarje tudi v oddaljenejša tekstilna tovarna v Tacnu, Gamelje, v Ljubljano k Eiflerju, v Celje in v Maribor. Ti so pozivali tamkajšnje tekstilno delavstvo, naj stopi v solidarno stavko. 24. avgusta so ustavili delo s pomoč-

jo Kranjčanov v obratu tovarne »Stora« v Gamelnah pri Ljubljani. Reza Dragarjeva, delavka iz »Jugobrunne«, ki se je v tej stavki proslavila kot najbolj borbena ženska, je vodila ustavitev dela pri podjetju »Beer & Hribernik« v Tacnu. Pri »Eiflerju« v Ljubljani je bila partijska organizacija močna in so delavci tu istega dne sami stopili v stavko. V tistih dneh so začeli iz solidarnosti stavkati tudi delavci pri Dukiču v Kranju, ki so gradili nad Polakovicim podjetjem jez na Kokri. Ker pa ni bilo enotnega vodstva, se je ta stavka v treh dneh razbila. Tekstilci so vztrajali še dlje. Videti je bilo, da je stavka preostala okvir ekonomske borbe in da pomeni zasedba tovarn napad na »sveto« privatno lastnino. Zato so razredna nasprotja postajala vse bolj ostra. Pokrajinski komite Komunistične partije za Slovenijo je poslal v Maribor delegata z nalogom, da so pomočjo tamkajšnje partijske organizacije pripravi solidarnostno stavko mariborskih tekstilcev. 1. septembra je začelo stavkati delavstvo osmih mariborskih tekstilnih tovarn. Istega dne so začeli stavkati tudi v tekstilni tovarni v Preboldu. Tako je stavalako v Sloveniji tedaj skupno okoli 8.500 tekstilcev. Zasedba tovarn, pomoč in simpatije javnosti do stavkujočih so oblast neprijetno zadele in ni mogla dolgo prenašati takega stanja. Zato je izdal ban Natlačen 5. septembra naredbo, s katero je postavil zasedbo tovarn izven zakona. Od 10. do 15. septembra so stavkujoči delavci, z izjemo kranjskih, zapustili obrate. Pred tovarnami so pustili le stavkovne straže. V Kranju pa so delavci še vztrajali. Oblast je spoznala, da kranjskih delavcev, ki so imeli izredno podporo tudi od drugih delovnih ljudi, ne bodo z lahkoto zlomili. Proti jutru 16. septembra so poslali v Kranj poln vlak žandarjev in gojencev policijske šole, ki so najprej napadli Jugočeško. Oboroženi moči se gorloroki delavci niso mogli upirati. Mnogi so morali prenesti udarce s pendreki in puškinimi kopiti, napadalcii so uporabljali tudi solzilni plin. Mnogo je bilo ranjenih. Delavci so se razbežali, največ na Šmarjetno goro. Sledil je napad na Jugobruno, nakar so delavci v ostalih tovarnah sami izpraznili obrate. Ves dan je trajalo preganjanje stavkujočih, več voditeljev stavke so aretirali.

18. septembra so se začela pogajanja za kolektivno pogodbo, ki je bila pod pritiskom javnega mnjenja že 23. septembra podpisana. Ni bila sicer taka, kot so si jo želeli delavci, je pa vendar nekoliko izboljšala njihov položaj v tekstilnih tovarnah.

Reakcija je nastopila predvsem proti voditeljem. Dvajset vodilnih tovarišev je bilo takoj izključenih iz Splošne delavske strokovne zveze Jugoslavije, preko dve sto delavcev v Kranju niso več sprejeli na delo, od teh dvaindvajset delavskih zaupnikov, ki jih po kratkih zakonih ne bi smeli odpustiti. Še januarja 1937 je bilo v Kranju dvanajst delavskih zaupnikov brez dela. Ti so vložili proti podjetju, kjer so bili prej zaposleni, tožbo. Okrajno sodišče v Kranju in Okrajno sodišče v Ljubljani je razsodilo v njihovo korist, toda Stol sedmorice v Zagrebu je te razsodbe razveljavil in zaupniki so izgubili pravdo.

Odpušteni delavski zaupniki, komunisti, so ustanovili tekstilno zadrugo, ki je najprej obratovala v Tominčevi šupi v Stražišču, kasneje pa so sezidali novo poslopje v Otočah.

Življenje v zasedenih tovarnah je bilo ves čas zgledno. Skrbeli so, da delavci niso delali škode. Vsak dan so imeli politična predavanja. Zelo pestro je bilo tudi kulturno-prosvetno delo. Nastajali so pevski zbori, prirejali so kulturne prireditve. Delavci so sami sestavljali skeče in izdajali stenske časopise. Partija je uspešno širila svoje ideje. V »Semperitu« je delovala ilegalna partijska tiskarna. Letake so delali tudi na Dobravi pri učitelju Stanetu Žagarju, ki je bil eden duhovnih vodij stavke. Izredno borbeni so bili nekateri komunisti, predvsem ženske. Stirinajst dni po končani stavki je bilo dvajset stavkujočih sprejetih v Komunistično partijo. Delavci so imeli kljub velikim žrtvam neznatne ekonomske koristi, so pa v tem ekonomsko-političnem boju izredno hitro politično dozoreli.

In danes ...

30 let je minilo, odkar so se tekstilni delavci enotno uprli izkoriščevalcem in energično zahtevali svoje pravice. Kranjski proletarec takrat ni dosegel bistvenega mejdnega izboljšanja, je pa zato politično dozorel. Prav to pa je bila najpomembnejša osnova za težke preizkušnje v NOV, iz katere je izšel kot zmagovalec. S tem bojem si je delavski razred ustvaril osnovne pogoje za graditev nove socialistične družbene ureditve v kateri je postal njen enakopraven član z vsemi pravicami in dolžnostmi.

Pred 30 leti so mu krojili življenje in delo drugi; drugi so tudi uživali sadove njegovega dela. Danes soodloča o tem sam in v polni in pravični meri uživa sadove svojega dela.

Njegov korak pred 30 leti torej ni bil narejen zastoj.

Zbor stavkajočih za kosilo v Jugobruni

Kuharice v tovarni Jugobruna v času stavke. Spredaj sedi naša sodelavka Tončka Vernar

Spomini udeležencev stavke

(nadaljevanje s 1. strani)

španski državljanski vojni in drugo. Izdajalcev ni bilo in tudi stavkokazev ne! Stavka je bila res dobro organizirana, delavci pa enotni in zavedni. Se danes se je spominjam s ponosom in zadovoljstvom.

16. septembra so nas napadli gojenci žandarmarijske šole iz Beograda in policisti iz Kranja in Ljubljane. Ukaz za ta napad je na predlog bana Natlačena izdal tedanji notranji minister dr. Anton Korošec, voditelj slovenskih klerikalcev.

Prva je bila na vrsti Jugočeška, nakar je sledila Jugobruna. Napadli so nas s solzilnim plinom, palicami in gumijevkami, pa tudi s puškinimi kopiti. Napadalcu so bili močno vinjeni in zato tudi brutalni in brezobzirni. Nekaj časa smo se upirali, vendar je bila premoč le prevelika. Stavka je bila zlomljena.

Podpisana je sicer bila kolektivna pogodba, ki je prinesla koristi le delodajalcem.

V Jugobruni je bilo odpuščenih 109 delavcev, med njimi vsi člani stavkovnega odbora (Pristov, brata Teran, Papež, Stružnik itd.).

Odpuščeni zaupniki, kateri smo bili po tedanji socialni zakonodaji zaščiteni, smo se pritožili, vendar so le nekateri uspeli dobiti zaposlitev nazaj.

Te spomine pišem z namenom, da bi mladim delavcem prikazal pomen borbe delavskega razreda v predvojnem času, ki je bila uvod v najtežji boj, v NOB.

Tončka Verner

(O Rezki Dragarjevi)

»Kakor da je bilo včeraj te vidim, kako energično si stopila prvi dan stavke v akcijo. Najprej gremo ustaviti še stroje v tiskarno! si zaklicala. Vidim te, kako si hitela na Gašče in kmalu nato si že stala na mizi pred sedanjem električno delavnico, kjer si nam govorila o pomenu stavke in nas navduševala za enotno in energično borbo proti kapitalizmu. Ko je kapitalist hotel odpeljati blago iz naše tovarne, si zavpila: Dekleta za menoj! Vse smo ti sledile in polegale preko tirov. Strojvodji si rekla: Le preko naših trupel boš odšel z našim blagom! Ko je prihrumela pijana drhal iz Beograda in Ljubljane, so te poiskali in te bičali ter odpeljali v ljubljanske zapore v Šentpetrski vojašnici. Zelo nas je zate skrbelo, vendar si es vrnila, polna sledov bičanja in stradanja.«

Franc Istenič

Sirene so oznanile splošno tekstilno stavko v Kranju. V Inteksu, kjer sem bil zaposlen, so delavski zaupniki takoj pričeli z akcijo. Glavne naloge so bile: ustaviti vse stroje, izgnati vse stavkokaze oziroma vse nasprotnike delavcev. Tako je morala iz tovarne večina uslužbencev, več mojstrov in seveda vsi vodilni.

Vhod smo takoj zastražili, da se ne bi vtihotakpil kak nepoklican stavkokaz.

Ko smo tako tovarno očistili, smo izvolili stavkovni odbor, v katerem sem bil tudi jaz. Naloga

odbora je bila poskrbeti za red in disciplino, določiti ljudi za straže, odrediti prostore za ločeno prenočevanje moških in žensk, urediti zasilno kuhinjo in preskrbo s hrano. Uvedli smo tudi dovolilnice za tiste stavkajoče, ki so imeli nujne opravke doma (predvsem matere z otroci!).

Za uspešnost stavke je bila potrebna tudi medsebojna povezava med tovarnami, pa smo v ta namen imeli več skupnih sestankov, enkrat v eni, drugič v drugi tovarni. Teh sestankov so se udeleževali člani odborov in zaupniki.

To so bili resnejši početki boja delavskega razreda za njegove pravice, ki mu jih je končno prinesla NOV.

Delegacija Čehov iz kombinata »TEPNA« iz kraja Nachod si ogleduje naše podjetje. Prihod te delegacije je organiziralo društvo DIIT iz Maribora

Prva skupina vodilnega kadra je uspešno končala HTV šolo

Nov temeljni zakon o varstvu pri delu znatno razširja in na novo ureja bistveno važna poglavja s področja varnosti pri delu; med ostalimi tudi obvezno izobraževanje zaposlenih, ki po svoji službeni dolžnosti odgovarjajo za varnost ljudi pri delu. Glede na te zahteve so samoupravni organi v začetku letošnjega leta sprejeli sklep, da se v podjetju organizira obvezno šolanje s področja varstva pri delu, in sicer za vse vodilne osebe, od mojstra navzgor.

Program šole, katerega so sestavile strokovne službe v podjetju, ob sodelovanju z Delavsko univerzo je bil v celoti prilagojen potrebam podjetja, in je obsegal okoli 50 učnih ur. V njem so bila obdelana naslednja področja:

- zakonski predpisi s področja varstva in zdravstvene zaščite,
- organizacija in splošna načela službe varstva dela,
- tehnična zaščita in požarna varnost ter
- zdravstveno varstvo, s poudarkom na poklicnih boleznih.

V želji, da bi dosegli čim večje sodelovanje slušateljev v izobraževalnem programu, se je vodstvo šole sporazumelo s slušatelji, da izdelajo seminarske naloge, v katerih bo lahko obdelal vsak posameznik (za svoje delovno področje) vprašanje tehničnega, osebnega in zdravstvenega varstva in varstvena določila za posamezna dela. V teh nalogah so slušatelji obdelali tudi predloge in utemeljitve za izboljšanje varstva pri

delu v obratih. Večina seminar-skih nalog je bila narejenih z veliko prizadevnostjo; skoraj vse obravnavajo specifične razmere in zahteve posameznih obratov glede varnosti obratovanja in zdravega dela.

Za končano oceno dela lahko rečemo, da so bila začetna pričakovanja presežena. Slušatelji so

namreč z vsemi predavatelji uspešno sodelovali, zlasti pa so se potrudili z izdelavo in zagovorom seminar-skih nalog.

Končni uspeh pa je naslednji:

- 5 slušatelj je bilo odličnih,
- 14 slušatelj prav dobrih
- 6 slušatelj pa dobrih.

Skupaj torej 25 slušatelj s povprečno oceno 3,96.

Z doseženimi uspehi sta vodstvo šole in predavateljski kader zelo zadovoljna. Slušatelji zaslužijo zato vse priznanje.

Upajmo, da bodo ostale skupine dosegle prav takšne rezultate.

(Povzetek iz poročila Delavske univerze)

Stane Primožič

Kadrovske spremembe v plemenitilnici I

Dosedanji obratovodja Mirko Pogačnik — dipl. inž. je odšel v kontrolno-raziskovalni sektor

Tovariš Pogačnik se je rodil leta 1926 v Stražišču pri Kranju. Po končani gimnaziji se je vpisal na kemijski oddelek tehnične fakultete v Ljubljani. Le-to je z uspehom končal. V našem podjetju je postal obratovodja plemenitilnice I, kar je bil do 1. 8. 1966. leta.

Tovariš Pogačnik je aktivno sodeloval v NOV, je tudi že več let član Zveze komunistov Jugoslavije. S svojo prizadevnostjo, vestnim delom in z veliko energijo je uspešno vodil naš obrat. Njegovo strokovno znanje in izredna organizacijska sposobnost sta vodili enoto iz uspeha v uspeh. Ni treba posebej poudariti, da je tov. Pogačnik vodil naš obrat v zelo težkih pogojih in je zato njegovo delo tembolj pomembno.

V imenu vseh članov ekonomske enote plemenitilnice I se mu za vse, kar je storil za enoto, iskreno zahvaljujemo. Na novem delovnem mestu, kot vodji za-iskovalnega sektorja, pa mu želimo obilico uspeha. Kot strokovnjak in še bolj kot človek bo vedno za vzor, kako je treba delati s človekom — sodelavcem.

Obratovodja plemenitilnice I je postal tov. France Indihar — dipl. inž.

Tov. Indihar se je rodil leta 1932 v Ljubljani. Po končani gimnaziji se je vpisal na kemijski oddelek tehnične fakultete v Ljubljani, katero je z uspehom končal.

V našem podjetju se je zaposlil leta 1959 kot obratni inženir. S svojo prizadevnostjo in aktivnim sodelovanjem v tovarniškem življenju je hitro pridobil glas dobrega sodelavca in tudi strokovnjaka. V našem podjetju je bil sprejet v članstvo Zveze komunistov.

Ko smo začeli modernizirati staro belilnico, je bil postavljen za vodjo belilnice in kosmatilnice. Predvsem njegova zasluga je, da je ta oddelek postal eden najproduktivnejših oddelkov našega obrata. Leta 1962. smo v našem obratu naredili nekatere spremembe, katere so tudi tov. Indihar postavile za vodjo barvarne in belilnice, obenem pa je postal tudi asistent obratovodje.

Letos je 1. avgusta prevzel mesto obratovodje plemenitilnice I. Ve-

mo, da je situacija v podjetju zaradi pomanjkanja surovin in reprodukcijskega materiala izredno težavna, vendar upamo, da bo tov. Indihar tudi kot obratovodja uspel.

Zdenka Jurančič — dipl. inž., je postala asistent obratovodje

Tovarišica Jurančičeva se je rodila leta 1931 v Trebnjem pri Novem mestu. Po končani gimnaziji se je vpisala na kemijski oddelek tehnične fakultete v Ljubljani, katero je leta 1957 končala z uspehom. Ze v času študija je aktivno sodelovala v naprednem političnem gibanju; kmalu je tudi postala član SKOJ.

Leta 1958. se je zaposlila v našem podjetju kot vodja barvarne in belilnice, kasneje pa je prevzela mesto kolorista v tiskarni in končno se je ustalila na mestu vodje laboratorija in kontrole. Njeno strokovno delo v tem oddelku in delo v družbeno političnih organizacijah jo je hitro pripeljalo v članstvo Zveze komunistov. Kot skromen človek — vendar velik ustvarjalec — je bila lani izbrana za republiškega poslanca. To funkcijo izpolnjuje z uspehom.

Njena prizadevnost je pripomogla, da smo v obratu zelo hitro odstranili večino obstoječih napak, pa je sedaj kvaliteta blaga priznana tudi v tujini.

Kot novemu asistentu obratovodje ji želimo v prihodnje še veliko uspehov.

Naš paviljon na 16. GS

Odkar je v našem Kranju Gorenjski sejmen, ta tradicionalna gospodarska prireditve, razstavlja na njem redno tudi naše podjetje.

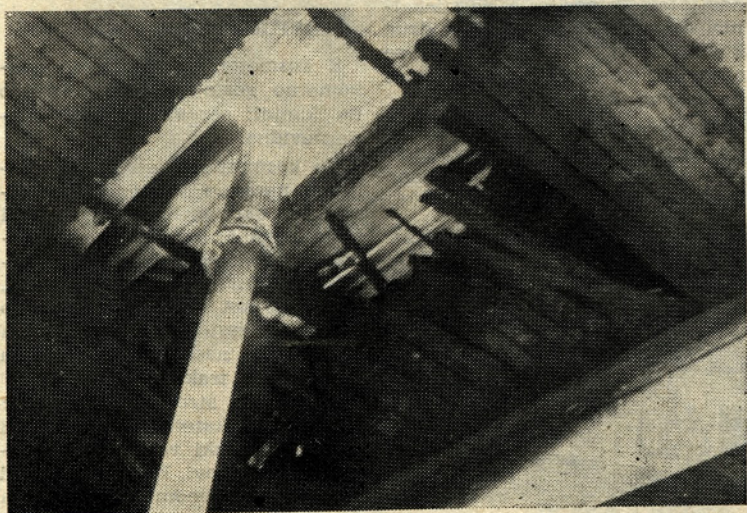
Že nekaj let imamo isti prostor, in sicer levi del avle v pritličju Tekstilne šole, kjer je II. razstavišče sejma.

Doslej so bili naši paviljoni komaj povprečni, včasih celo ne-

izraziti ali prenatrpani z razno šaro, da je obiskovalec težko ugotovil, kaj pravzaprav razstavlja-mo. Naš lanski paviljon je bil sicer dober, vendar je letošnji še boljši, bolj učinkovit, preprost in lep. Posebno mi je ugajala razporeditev blaga na ličnih nosilcih, ker je bila okusna in smiselna. Blago je bilo namreč razstavljeno tako, da je posamezen nosilec prikazoval isti dessin v različnih variantah, medtem ko smo imeli na vseh dosedanjih sejmihih razne dessine pomešane, kar je bilo kričče in nepregledno. Tudi variante so bile okusno izbrane in kombinirane. Edino, kar me je motilo so bili izdelki konfekcije »TRIGLAV«, ki so bili razstavljeni kot klobase. Če smo jih že razstavljali, potem bi morali biti zaviti vsaj v celofan papir, drugače razporejeni in tudi sami izdelki bi morali biti I. kvalitete (Progasta pižama je bila vsa zveržena!).

Za odlično aranžiran paviljon gre zasluga našemu sodelavcu tov. Petru Zinkelbachu, ki dela v oddelku za analizo tržišča. Omenjeno napako (mislim na razstavljene izdelke konfekcije »Triglav«) pa mu moramo oprostiti, ker je moral razstavo teh izdelkov naknadno vključiti.

P. G.

Po požaru v kotlarni v obratu II

Dokaj čudne razmere vladajo pred skladiščem ...

Predelava tekstilnih surovin

Plemenitenje tkanin

Tkanine, ki pridejo v komadih (120 do 180 m dolžine iz tkalnice (s statev), so navadno umazane, zmečkane in imajo razne predilске in tkalske napake, imenujemo surovo blago ali surove tkanine. V splošnem takšne tkanine še niso za prodajo. Najprej moramo odstraniti manjše napake, ki so nastale pri izdelavi in na ta način izboljšati uporabno vrednost tkanin. Vsa dela, ki dajejo blagu lepši videz, boljše kakovost, večjo gostoto, mehkejši otip in lesk ali zmanjšamo mečkanje, propuščanje vode, skrčenje in podobno, imenujemo plemenitenje ali apretiranje tkanin.

Neglede na surovine ali vrsto blaga moramo vsak komad surove tkanine najprej pregledati na posebnih in osvetljenih mizah ali tablah, kjer pregledovalka odstrani manjše predilске in tkalske napake ter ob koncih komada natiska kontrolno številko s posebno signirno barvo, ki ostane vidna skozi ves plemenitilni postopek.

Po označenju sešijejo posamezne komade tkanin v dolge trakove in jih tako pripravijo za nadaljnje mehanične in kemične postopke plemenitenja, ki so: smirkanje, krtačenje, striženje, smojenje, merceriziranje, izkuhavanje, pranje, beljenje, barvanje, tiskanje itd. Vrstni red in število delovnih postopkov plemenitenja sta odvisna od surovin in vrste blaga.

Bombažne tkanine iz bolj grobe preje običajno najprej smirkamo, krtačimo, strižemo in smodimo.

Za smirkanje, krtačenje ali striženje teče tkanina preko hitro vrtečih se valjev, ki so obloženi s smirkovim trakom, s krtačami ali z vijugastimi (špiralnimi) noži.

Za smojenje vodimo tkanino preko plinskih plamenov ali žarečih plošč, ki posmodijo štrleča vlakna tudi med samimi nitkami. Iskrice, ki ostanejo včasih pri smojenju v tkanini, pogasimo tako, da vodimo tkanino skozi vodo ali paro. Po smojenju tkanino razškrbimo, da odstranimo škrobito sredstvo, s katerim smo utrdili osnovne niti pred tkanjem. V ta namen vodimo tkanino v korito, v katerem se nahaja razškrbilo. Nad koritom teče tkanina med gumiranimi ožemalnimi valji. Tkanino pustimo v kupu toliko časa, da postane škrob pod vplivom razškrbila vodotopen, nakar ga izperemo z vodo.

Mercerizacija

Bombažne tkanine, namenjene za mercerizacijo, namočimo v posebnem stroju v razstopino luga. Pri mercerizaciji se poveča lesk in trdnost bombažne tkanine ter sprejemljivost za barvila in vlago (higroskopičnost).

Izkuhavanje bombažnih tkanin

pomeni kuhanje bombažnih tkanin v natrijevem lugu z dodatkom

raznih kemikalij, ki pospešujejo izločevanje nečistoč iz bombažnih vlaken. Na ta način odstranimo iz tkanine del naravnih barvil, maščob, vosek in delce bombažnih rastlin.

Beljenje bombažnih tkanin

Za popolno odstranitev naravnih barvil iz bombaža, ki bi pri nadaljnjem plemenitenju motile, samo izkuhavanje ne zadostuje. Ciste in bele tkanine dobimo samo z beljenjem. Tkanine, ki jih prodamo v belem stanju ali jih barvamo v svetlih barvah, je treba posebno temeljito obeliliti. Za barvanje v temnejših barvah pa zadostuje že samo izkuhavanje.

Beljenje na trati se uporablja redkokdaj in sicer za beljenje manjših kosov blaga za domačo porabo. To beljenje izvajamo tako, da z vodo prepojeno tkanino položimo po travniku. Sončni žarki, ki padajo na mokro tkanino, tvorijo na površini ozon, ki tkani- no obeli. Ta postopek je zelo počasen in zato ni uporaben za beljenje velikih količin tkanin. Za beljenje tkanin v tekstilni industriji uporabljamo kemične postopke, ki so bili že obširno opisani v našem časopisu.

Tkanine iz raznih vrst bombaža ni mogoče beliti popolnoma belo. Nekatere vrste dobijo sivkasto ali rumenkasto barvo, ki je ne moremo odstraniti. Tako dobi tkanina iz mako-bombaža (fini bombaž iz Egipta) nekoliko rumenkasto nianso.

Pranje

Po vsaki obdelavi tkanine s kemičnimi sredstvi (izkuhavanje, beljenje, barvanje, tiskanje itd.) je potrebno blago temeljito izprati, in sicer s toplo in mrzlo vodo.

Blago (po izkuhavanju ali beljenju) izperemo na pramenskem pralnem stroju »Clapot« (izg. klapo). Pramen blaga (po dolžini je nagubamo) teče večkrat pod vodnim curkom med dvema debelima valjema, se ponovno nabira v leseno korito in se končno odloži na blagovno mizo. Za pranje tkanin (po tisku in barvanju) uporabljamo motovilaste pralne kadi t. zv. kufna in širinski pralni stroj. Motovilasta pralna kad je sestavljena iz lesenega ali kovinskega korita (z dotokom in odtokom pralne vode) in parne ogrevalne naprave. Nad koritom je transportno motovilo, ki stalno premika pramen blaga, ki je v kadi. V širinskem pralnem stroju (sl. 1) tkanine ne peremo v pramenu, temveč v razširjenem stanju, torej brez gub. Ta stroj sestoji iz več kadi, ki so postavljene ena za drugo. Tkanina teče v kadi preko vodilnih valjev in se, ob prehodu v druge kadi med ožemalnimi valji ožema in ponovno izpira s prho. Pod ožemalnimi valji so korita, ki takoj odvajajo ožeto umazano vodo, da se ne onesnaži

izpiralna voda ali pralna raztopina v kadeh. Po ožemanju v zadnji kadi, naklada blago posebna pahalna naprava na blagovno mizo.

Sušenje

Pranju sledi običajno sušenje. Tkanine, ki so določene za barvanje, ne sušimo, marveč jih samo ožemamo na vodnem kalandru. Ta stroj je širinski ožemalni stroj in iztisne vodo iz tkanine. Ožeto blago zлага pahalna naprava na blagovno mizo ali pa ga navijemo na blagovni valj. Vodni kalander stoji običajno pred kakim drugim sušilnim strojem in služi tudi za predušenje.

Posebna vrsta sušilnega stroja je hotflue (izg. hodfli). To je visoka komora, v katero pihajo ventilatorji topli zrak. Blago teče skozi ta stroj prek vodilnih valjev navpično (cik-cak). Bobnasti sušilni stroj ali cilindrica je sestavljena iz več bakrenih bobnov, ki jih greje para. Neposredno preko njih gre mokro blago in vlaga v njem izpari. Ta stroj omogoča eno ali dvostransko sušenje. Vsak boben ima ventil, ki ureja pritisk v valju. To je važno, ker lahko notranji pritisk boben raznese, zunanji pritisk pa ga lahko stlači.

Razpenjalno sušilni stroj

Na tem stroju gre tkanina v razpetem stanju v dolgo komoro (do 30 m), kjer piha vroč zrak. Tkanina je vpeta v prižeme dveh vzporednih brezkončnih členastih verig, ki se premikata skozi ogrevano komoro. Razdaljo med obema verigoma lahko prilagodimo širini blaga.

Na vhodni strani sušilnega stroja je postavljen foulard (izg. fular), ki služi za apretiranje blaga. Na tem stroju teče vlažno blago preko vodilnih valjev v korito skozi plemenitilno sredstvo (gosta tekočina), ki tkanino dobro premoči in nato enakomerno ožame (med dvema kovinastima valjema z gumijastimi oblogami). Pred foulardom stoji še razpenjalna naprava, ki skrbi za prehod tkanine skozi stroj v razprtem stanju. Na vhodni strani razpenjalno sušilnega stroja so vodilni valji, kjer se tkanina ohladi in navije na blagovni valj. Posebna merilna naprava otipa tkanino in meri vlago v tkanini ter regulira hitrost prehoda blaga skozi stroj tako, da pride s predpisano vlago iz njega.

Barvanje

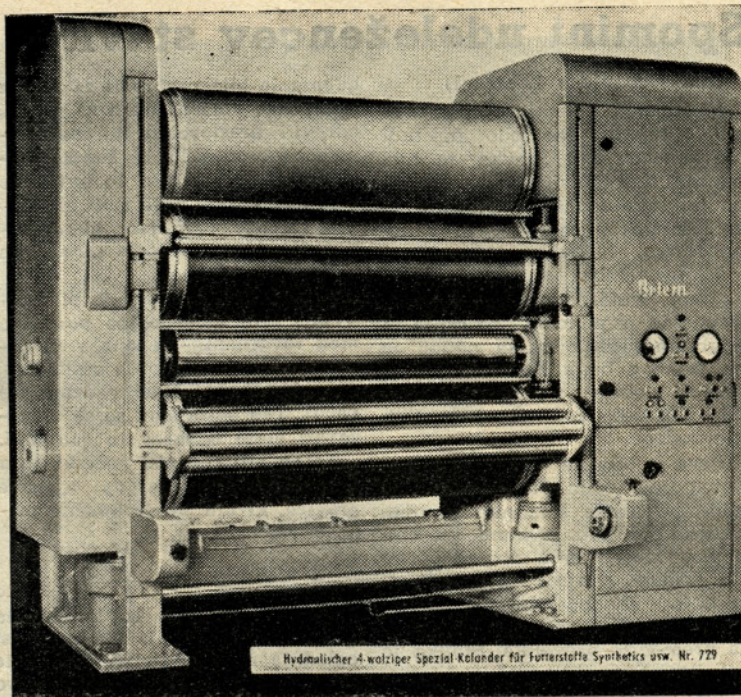
Barvanje tkanin je staro več tisočletij, kar nam dokazujejo tudi ostanki egiptovskih barvnih tkanin, ki so bile najdene v piramidah. Še okoli 1850. leta so uporabljali samo naravna barvila iz rastlin, živali in mineralov. Danes uporabljamo veliko število umetnih barvil iz premogovega katrana, ki ga po zelo zapletenih kemičnih postopkih predelujejo v barvila in zdravila. Poleg tega proizvaja sodobna kemična industrija vedno več drugih vrst umetnih barvil.

Tkanine barvamo v pramenu ali pa v razprtem stanju. Za pramensko barvanje uporabljamo kufne iz lesa ali nerjavečega jekla, katere sem že opisal pri pranju.

V razpetem stanju barvamo tkanine največ na foulardu in na širinskem barvalnem stroju — jigger (izg. žiger).

Jigger ima kad za barvne raztopine, izdelano iz nerjavečega jekla. Nad koritom sta dva blagovna valja, razpenjalni, vodilni in ožemalni valji. Tkanina teče v koritu skozi barvne raztopine in se previja večkrat od enega blagovnega valja na drugega in obratno. Nad žigrom je pokrov, ki med obratovanjem pokrije blago in kadi, da se zmanjšuje izparevanje barvila.

(Razni drugi postopki barvanja tkanin so strokovno že opisani na drugem mestu našega lista).

Kalander — slika 3

Tiskanje

Nanašanje barvil samo na točno omenjene površine ali vzorce imenujemo tiskanje. V glavnem se uporabljata dva načina tiska, in to:

1. Filmski tisk
2. Strojni ali rouleaux-tisk (izg. rolo-tisk)

Za filmski tisk napnemo tkanino na posebno mizo, ki je dolga 10 do 35 m. Na tkanino položimo okvir, v katerem je napeta zelo fina tkanina ali mreža iz svile, bronze ali najlona. Ta mreža (šablona) je premazana z nepropustnim lakom ali filmom. Samo mesta, ki jih želimo tiskati (vzorec) niso premazana. Barvo nalijemo na lak in jo s tenkim jeklenim ravnilom, ki ga imenujemo tiskarski nož ali rakel, potisnemo skozi prazna mesta v mreži na tkanino, kjer se potem pokaže vzorec. Za vsako barvo potrebujemo po eno mrežo ali šablono.

V novejšem času uporabljamo za filmski tisk tudi stroje, ki avtomatsko dvigajo okvir in premaknejo tkanino naprej. Potem se okvir zopet spusti na blago in avtomat potegne tiskarski nož preko šablone, in tako naprej.

Za strojni tisk uporabljamo gravirane bakrene valje, ki jih pripravljamo v gravuri plemenitilnice. Za en vzorec je potrebno toliko graviranih valjev, kolikor barv dotični vzorec ima. Za prenos vzorca iz predložene risbe (desen) na valju uporabljamo več načinov:

1. Ročno gravuro
2. Panto gravuro
3. Foto gravuro

Namen gravure je v vsakem slučaju isti: v bakreni valj vrezajo vdolbino vzorca, v katero se nato vsede barva, ki jo potem stroj odtisne na tkanino.

Pri ročni gravuri vdolbi graver vzorec na majhen železni valj t. zv. moleto. Na tem valjčku se gravira samo tisti del vzorca (raport), ki se na tkanini stalno ponavlja ali »raportira«. Na stiskalnici se ta valjček pretisne v drug kovinasti valj. Ta valjček pa se na moletnem stroju končno vtisne na bakren tiskarski valj.

Za pantograviranje se vzorec (raport) s 4 kratno povečavo preriše na svinčene plošče. Posebna

risalna naprava, t. zv. pantograf, otipa vzorec na plošči in ga preriše v naravni velikosti na bakreni tiskarski valj, ki je premazan s proti kislini odpornim lakom. V ta tlak vrišejo vzorec diamantne konice pantografa. Tam, kjer je zaradi risbe lak odstranjen, pride pri kasnejšem jedkanju kislina v dotik z bakrom tiskarskega valja in napravi vdolbinice, ki se potem na tiskarskem stroju polnijo z barvo in se odtisnejo na blago. Fotograviranje je fotografski postopek, ki prenese vzorec na bakreni tiskarski valj. Najprej vzorec prerišejo s posebno barvo in ga preslikajo na film. Razvit film ovijejo okoli tiskarskega valja, ki je prebarvan z lakom (emulzija), občutljivim za svetlobo. Po osvetljenju z močno umetno svetlobo se emulzija na mestih, kjer je prišla svetloba skozi film, pretvori v snov, ki se potem z vodo lahko izpere in že se pokaže bakrena površina valja. Po jedkanju s kislino in po odstranitvi še ostale emulzije so na bakrenem tiskarskem valju vidni vdolbeni obrisi fotografskega vzorca. Ker je beker mehka kovina se tiskarski valj po graviranju da v oddelek »galvanika«, kjer nanj nanesejo zelo tanko plast kroma. Krom je trd ter ščiti valj pred manjšimi okvarami. S tem je valj pripravljen za tisk.

Za nanašanje tiskarskih barv na blago se vlije zgoščena tiskarska barva v barvno korito tiskarskega stroja. V barvi se vrti barvni valj, ki pritiska na tiskarski valj. Tik ob tem valju je montiran tiskarski nož (rakel), ki postrga barvo s površine tiskarskega valja. Samo v vdolbenih mestih tiskarskega valja, to je na vgraviranem vzorcu, pa barva ostane in se potem odtisne na tkanino. Potiskana tkanina teče v sušilno komoro, t. zv. mansardo, ki stoji neposredno za tiskarskim strojem. Tam se barva na tkanini posuši. Vzorce na tiskarskih valjih, ki niso več potrebni, se lahko odstruji in valj ponovno uporabljamo za vgraviranje novega vzorca.

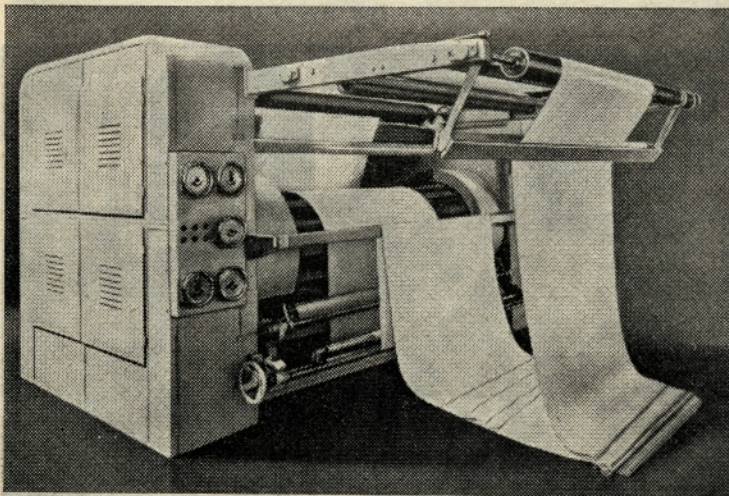
Kosmatenje

S kosmatenjem dosežemo enakomerno gosto volneno površino na tkanini; vezava tkanine postane nevidna.

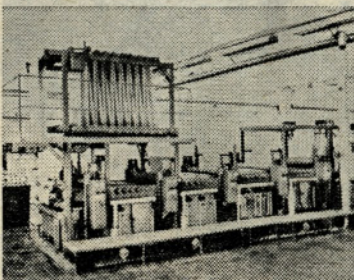
Na kosmatilnem stroju uporabljamo naravne storže ali pa kosmatilno okovje. Kosmatilni storži rastejo kot jajčasti rastlinski plovci, ki so obraščeni s finimi koničastimi in prožnimi kaveljčki. Trajnejše kot storži je kosmatilno okovje, ki sestoji iz finih jeklenih kaveljčkov, nasajenih v močnem bombažnem traku.

Kosmatilni stroj (sl. 2) ima velik boben, v katerem so po dolžini vzporedni tanki valji, oviti s kosmatilnimi okovi. Kosmatilni valji se vrtijo z bobnom in poleg tega še okoli lastne osi. Hitrost teh

(dalje na 5. strani)

Kosmatilni stroj — slika 2

slika 1

Plemenitenje tkanin

(nadaljevanje s 4. strani)

kosmatilnih valjev je mnogo večja kot hitrost tkanine, ki jo vodimo preko njih. Pri dotiku tkanine z vrtečimi kosmatilnimi valji se vlakenca tkanine dvigajo in tvorijo gosto kosmato površino.

Apretiranje

Vsa opisana dela za izboljšanje tkanin so del plemenitenja. Drugi del plemenitenja ali apretiranja pa so zaključna dela, ki dajejo tkaninam končni izgled.

Apreturo imenujemo snovi, ki jih uporabljamo pri plemenitenju, kakor tudi svojstva, ki jih tkanina dobi pri apretiranju. Od mnogostevilnih sredstev navajam samo nekatera:

1. za izboljšanje otipa in polnjenje (škrobi, moke, klej)
2. ki dajejo prožnost in mehki otip (olja, milo, voski i. dr.)
3. za polnjenje (kreda, smukec i. dr.)
4. za preprečevanje plesni (salicil, kreozot i. dr.)

Specialne apreture uporabljamo za posebne lastnosti tkanine, kot so: negorljivost in nepremočljivost. Sanforiziranje je apretura, ki prepreči skrčenje tkanin pri običajnem pranju. Po pranju brez likanja se lahko uporablja bombažne tkanine, ki so bile plemenitene »wash and wear« (izg. vaš end ver), kar pomeni »peri in nosi«. Za nanašanje sredstva (apretur) smo že omenili foulard (fular), ki ima dva valja, enega nad drugim. Spodnji valj v koritu nanaša apreturo na blago in zgornji valj vtis-

ne in ožame odvečno apreturo. Fular stoji običajno pred razpenjalno sušilnim strojem, da se spretirana tkanina takoj posuši.

Apretirane in sušene tkanine so običajno zelo trde. Da postane blago prožno, ga moramo »lomiti«. To delo se opravlja na strojih z rebrastimi valji.

S kalandriranjem (sl. 3) pod visokim pritiskom med ogrevanimi kovinskimi in elastičnimi valji se poveča lesk, gladkost in gostota tkanine. Kovinasti valji ogrevajo parno ali električno. Če se kalandrira s hladnimi valji postane površina tkanine medla.

Adjustiranje

Po končani plemenitilni obdelavi blago zopet pregledamo preko osvetljenih steklenih šip, ki so montirane na poševnih mizah. Barvarske in tiskarske napake, luknje in nečistoče, ki jih na ta način dobro vidimo, zaznamujemo na robu tkanine z nitkami kot opozorilo delavki v adjustirnici. Tam napake izrežejo, blago izmerijo na stroju in ga navijejo na lepenko ali lesene okvirje. Ko pritrdimo še razne nalepke in priveske, na katerih so tehnični podatki o tkanini (naziv, sestavine, dolžina, širina, skrčenje itd.) je blago pripravljeno za prodajo.

Ker je področje plemenitenja obsežno in zapleteno, sem pri opisu plemenitenja bombažnih tkanin samo kratko omenil nekatere delovne faze in postopke, ki jih danes običajno uporabljamo za izboljšanje blaga. M. S.

Remont v plemenitilnici I

Kot vsako leto, je bil remont v tej ekonomski enoti tudi letos izveden v času kolektivnega dopusta. Poudariti pa je treba, da je bil letošnji remont zelo obsežen in učinkovit.

Kot prvo je treba povedati, da je bil po več kot 10 letih — prvič zopet prebarvan ves obrat. To je bilo težko in zelo obsežno delo, ki so ga naši pleskarji izvršili temeljito in v zadovoljstvo vseh. Nekoliko pa ta njihov uspeh le zmanjšuje slab začetek, ko niso imeli niti potrebnih čopičev niti so bili zadovoljni s postavljenim akordom. Vodstvu obrata pa je uspelo te slabosti odpraviti in rezultat je res vreden pohvale. V bodoče bodo delavci v tem obratu delali v lepših in bolj zdravih prostorih.

Tudi sam remont je potekal hitro, dobro in disciplinirano. V tem pogledu zaslužita pohvalo vodja vzdrževalcev tov. Stane Vilfan in vodja delavcev iz obrata sezonskih delavcev, tov. Franc Kokalj.

V belilnici je bila — poleg remonta — izvršena tudi delna re-

konstrukcija obeh škornjev. Zasluzna v tem pogledu sta oba inozemska monterja, ki sta to rekonstrukcijo izvršila v res rekordnem času.

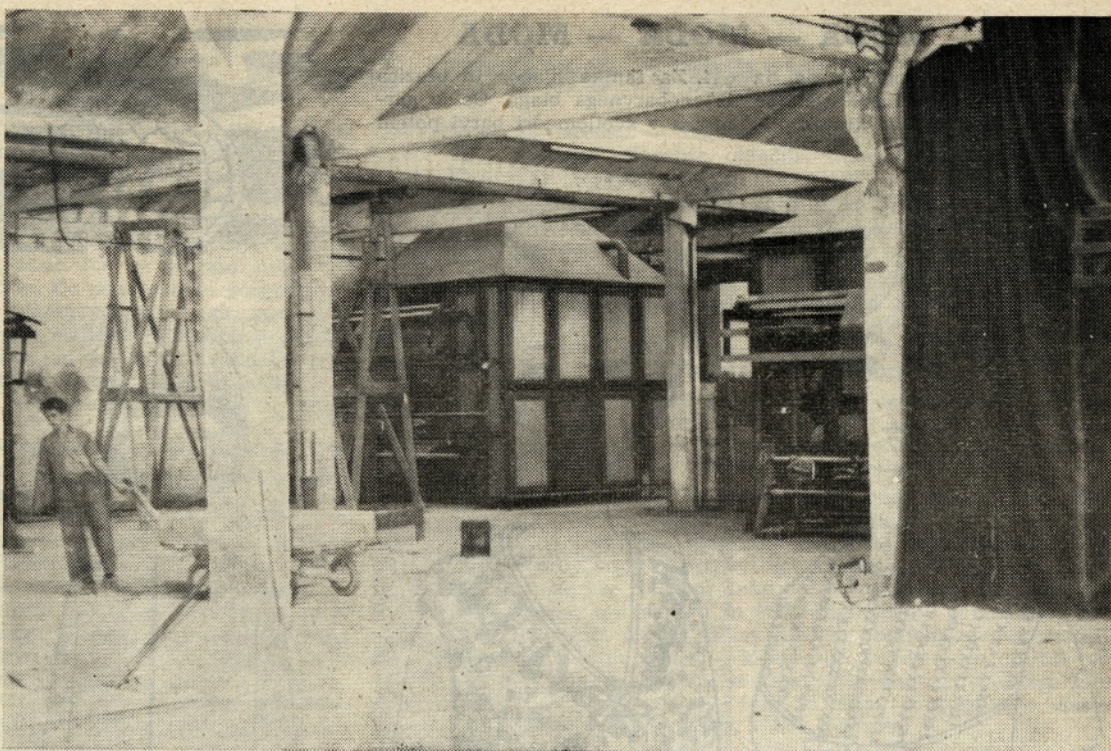
Prvič so bili v generalnem remontu vsi (3) razpenjalno sušilni stroji (doslej sta bila istočasno največ dva). V remontu so bili zajeti še naslednji stroji: pralni stroji zamke Kleinwefers, kontinuirani barvni stroj Dornier, kondenzacijski stroj Artos, egalizirni stroj, oba parilnika, 8. tiskarski stroj in filmski tiskarski stroj. V barvni kuhinji je bila postavljena nova kad za pomivanje posode.

To so seveda le glavna dela ki so bila izvršena.

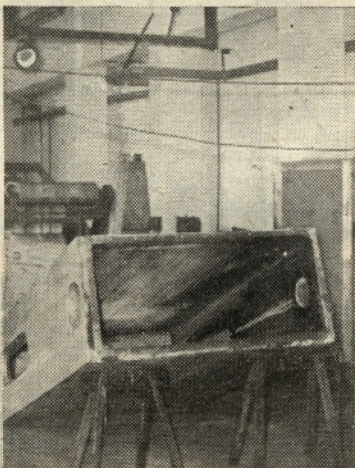
V pogon je bil v tem času dan tudi pralni stroj znamke Küsters.

Obratovodstvo smatra, da je bilo vse to delo narejeno in dokaj dobro organizirano v vseh pogledih. Zaškrpalo je le pri razpenjalno sušilnih strojih, kjer je prišlo do manjših okvar.

Manjša popravila so bila izvršena tudi po končanem kolektivnem dopustu! Urednik

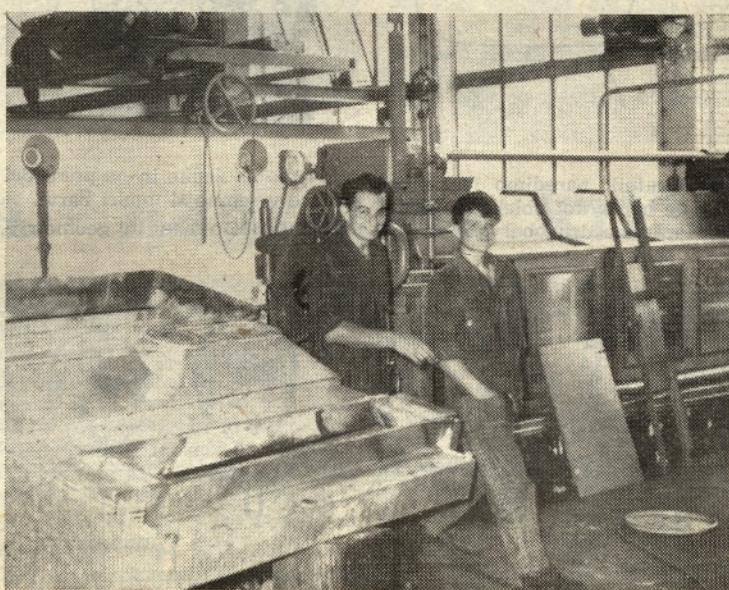
Tu so bili na delu pleskarji

Del pokvarejnega škornja

Pogled na tiskarno

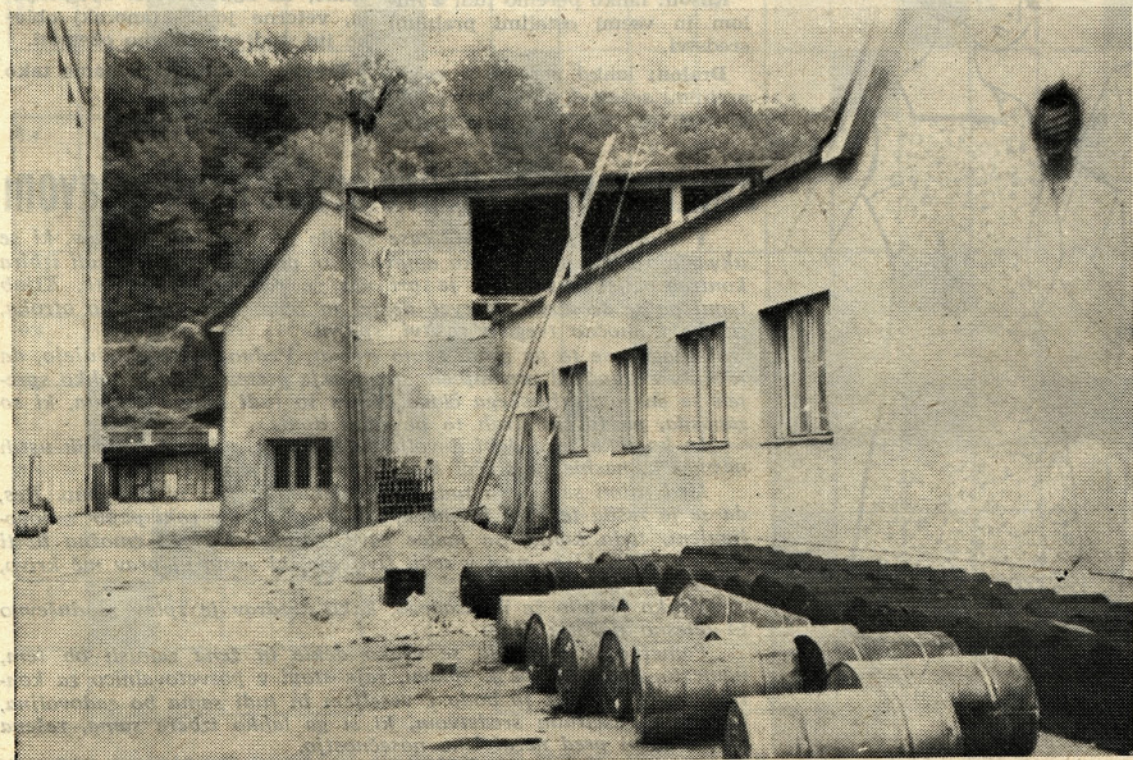
V belilnici v času remonta in rekonstrukcije

Sezonski delavci čistijo člene verige od razpenjalnega stroja

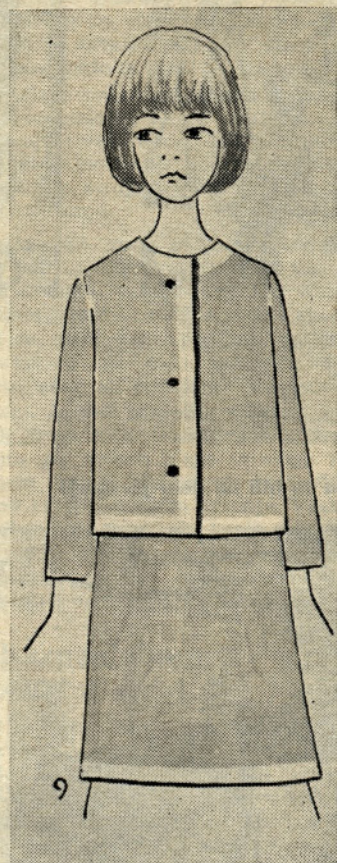
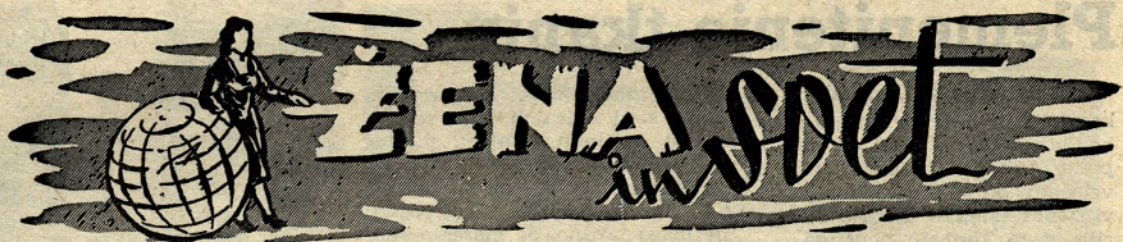
Zopet skupina sezonskih pri čiščenju delov razpenjalno sušilnih strojev

V zgradbo na sliki pride nova naprava »Thermosol« za barvanje sintetične. Ker je del te naprave visok 7 metrov je bilo potrebno dvigniti streho

1. 2. Oblekici istega kroja iz enobarvnega blaga. Razlikujeta se le v tem, da ima prva kratek plitvo

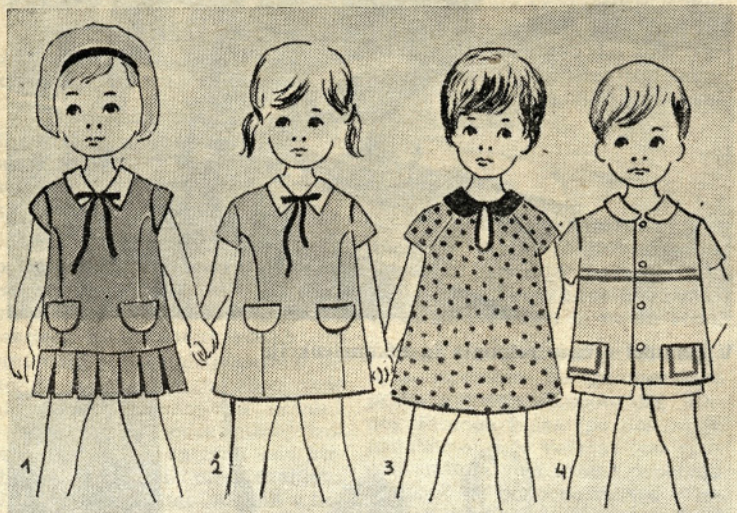
4. Za fantka hlačke in bluzica iz enobarvnega blaga. Če je gornitura v svetlo modri barvi potem

se. Ovratnik naredimo lahko bel ali iste barve kot obleka; le pentljo naredimo drugobarvno.

našijemo za žepke in na prsni del pasove v temnejši modri barvi.

5. Kljub Op-artu in geometriji-

obrobo odgovarjajočih barv.

6. Svilena obleka za večerne priložnosti ravnega kroja in temnejših barv.

7. Dvodelna obleka iz sintetične tkanine in pikčastim vzorcem belo-črno. Kroj je raven. Obrobe pri žepih in gumbi so črne barve, kot pike.

8. Enostavna obleka iz bombažne potiskane tkanine za službo in dom.

9. Moderna dvodelna obleka oziroma kostimček iz enobarvnega platna svetle barve (sintetika v platno-vezavi). Bela obroba daje poseben poudarek. Primerna je za mlada dekleta.

10. Obleka modernega kroja iz sintetične tkanine v dvobarvni kombinaciji. Če je obleka svetlejša barve, potem je vstavljen spred-

3. Oblekica bombažnega blaga s pikčastim vzorcem. Bubi ovratniček je iste barve kot osnova ali pa pike.

skim vzorcem so cvetlični motivi še vedno moderni. Obleka je iz potiskanega satineta svetlih barv. Ovratnik je enobarven s temnejšo

nji del bel, če pa je obleka temnejše barve, potem je vstavljen del lahko v zelo svetli odgovarjajoči barvi.

11. Bluzica iz belega popelina ali sintetične tkanine s spredaj

vstavljen vzorcu poljubnega vzorca. Zapišite se na hrbtnu.

12. Za tiste, ki imajo rade volančke je svilen bluzica s potiskanim vzorcem temnih barv.

MaK

Ali imate majhno stanovanje?

Morda so vam po pravilih in prezidavah ostala v stanovanju tudi slepa vrata, ki vam niso prav nič pogodu, ker se vam zdi, da kazijo izgled stanovanja.

Ste že pomislili, da bi to vdolbino lahko praktično uporabili?

Če so v sobi, jih lahko preuredite v lepo knjižno omaro, lahko pa uporabite nekaj polic za knjige, nekaj pa jih pustite za okrasne predmete.

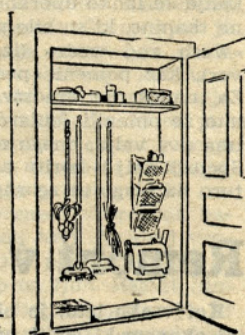
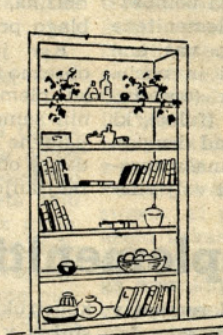
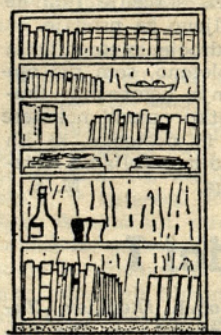
Če imate vrata v prostoru, kjer jeste, lahko uporabite police tudi za posodo in vse, kar spada na mizo.

Mogoče imate šivalni pribor in strgano perilo natlačeno po raznih predalih; zakaj ga ne bi raje lepo zložili po takih policah.

Slepa vrata v stranskih prostorih stanovanja, ki so dovolj hladni, pa lahko uporabite tudi za shranjevanje razne domače zelenjave in kaj podobnega.

Če imate za vse to prostor že drugje, jih lahko uporabite tudi za shranjevanje čevljev in čistilnega pribora ali pa raznega orodja, ki ni nikoli skupaj in na določenem mestu.

Pav.

Kako peremo sintetične tkanine

Nylon: Je močna tkanina, ki se dobro pere in hitro suši. Peremo jo v topli vodi (30°C), kateri dodamo precej detergenta, ki je primeren za pranje sintetičnih tkanin n. pr. nila, perila, biljana, vist itd. Obleke obesimo na obošalniki neozete!

Tudi plisirana krila ne ožemamo, previdno jih pripnemo in naravnamo gube, pa likanje odpade. Gube pri oblekah likamo vlažne. Likalnik naj ne bo prevroč! Občutljive obleke damo lahko tudi čistiti.

Orlon: Je zračna, močna in lahka tkanina z mehkim otipom. Pri pranju v mlačni raztopini detergenta ne smemo tkanine drgniti. Ne smemo je pustiti ležati ožete, ker ostane potem zmečkana. Moramo jo likati vendar pri zmerni temperaturi 150°C. Gube zlikamo čez vlažno krpo.

Perlon: ravnamo kot pri orlonu.

Rilson: lahko peremo tudi z milom in vsemi ostalimi pralnimi sredstvi.

Dralon: lahko peremo z vsemi pralnimi sredstvi, in sicer v mlačni vodi (do 30°C). Zavese namo-

čimo v pralni prašek oziroma detergent v veliko količino mrzle vode tako, da zavese plavajo, ker se drugače zmečkajo. Če so zelo umazane, menjamo večkrat vodo. Namakamo jih najmanj pol ure, nakar pripravimo mlačno raztopino detergenta in zavese operemo. Ne smemo jih mencati ali pustiti ožete ležati! Obleke obesimo neozete! Pletenine pa le narahlo stisnemo!

Lycra: kopalne obleke, pasovi za nogavice, stezniki t. j. elastične tkanine lahko peremo v rahlih detergentih.

Diolen: Je mešanica bombaža in sintetične in dobro prenaša precej visoko temperaturo. Triko perilo in srajce peremo pri 60°C. Gube oblek likamo preko mokre krpe (175°C).

Fino perilo iz čistega diolena peremo pri 30°C. Zavese ne ožemamo, ampak jih obesimo in pustimo, da se odtečejo. Pregrinjala, veterne jopice (anorak) obleke itd. tudi ne smemo ožemati.

Trevira in tergal: ravnamo tako kot z diolenom.

Kontracepcija - dobro orožje proti splavom

V Sloveniji se je zadnje čase število zdravstvenih ustanov, ki se ukvarjajo s kontracepcijsko dejavnostjo, precej povečalo. Tudi izbira kontracepcijskih sredstev je pri nas že razmeroma bogata. Kljub temu pa se še mnogo preveč deklet in žena, ki si ne želijo otroka, zateka k močno tvegani rešitvi, splavu.

Mnogim se to ne zgodi samo enkrat. Vedno znova zatrjujejo, da je njihov standard premajhen, stanovanje pretesno, da bi lahko sprejeli še enega družinskega člana. Vmes so tudi mlada dekleta, ki so zanosila, pa jih je strah to povedati doma.

In ko taka žena dobi dovoljenje za splav, zaigra na njenih ustih nasmešek, nasmešek sreče! Mar je to res sreča?

Med njimi se včasih tudi najde deklet, ki jim ni podobno. Res, da se je rešila težkega bremena, ko je začutila v roki papir z dovoljenjem, toda komaj se malce zave, zajoka. Bo res zmogla ubiti drobno bitje, ki ga nosi v sebi, življenje, ki samo ni prav nič krivo, da je vzkliklo.

Veliko je bilo že napisanega, kako nezdrav je splav za duševno in telesno počutje žene.

Pametno bi bilo, da se vsako dekle in žena zamisli ob tem, namesto, da se zateče k splavu, raje stopi v posvetovalnico za kontracepcijo. Sprejeli jo bodo z veseljem in tudi sama bo zadovoljna, ker bo z zaščitnim sredstvom, ki si ga lahko izbere sama, rešena stalne skrbi pred nezaželeno nosečnostjo.

Sezonska delavka — SLAVKA CANDER — dela v vzorčnem izdelku

Vlado Jandrašić v času remonta v belilnici

Pameten gospodar misli vedno vnaprej

Človek hote ali ne hote sliši tarnati — predvsem ženske — ljudi, kako so v stiski, da nimajo niti za hrano, kaj šele za obleko, dopust, ozimnico itd. Ti isti ljudje pa zapravljajo na široko takrat, ko dobijo svoje osebne dohodke; kupujejo sladkarije, razne nepotrebne kose obleke, hodijo na drage izlete in podobno. Taka negospodarska pot je res zelo nevarna, ker spravlja prizadetega v vedno večje dolgove, v vedno težji položaj. V današnjih časih res ne smemo živeti kar tja v dan, brez premisleka, brez načrta. Če uspeva tista gospodarska organizacija, ki dela načrtno — po planu, potem je tak, recimo finančni plan potreben tudi v privatnem življenju, posebno v družini. Pameten gospodar v družini (kdorkoli že je) misli vedno vnaprej, dela po načrtu, ki si ga je sam določil, pa mu ni težko obiti razne težave in trenutne ovire. Le tako je možno pametno gospodariti in tudi ekonomično.

V nadaljevanju sem se opredelil predvsem na družino in njeno življenje, ker je prav v družini težko — biti pameten gospodar. Težko zato, ker se zakonca v finančnih pogledih le redko kdaj ujemata, ker običajno želita odločiti oba, vsak po svojem prepričanju in željah. Da rezultati v takih pogojih ne morejo biti dobri in koristni, je verjetno razumljivo. Zalostno v takih trenutkih pa je to, da pri tem nastrada zopet družina ali eden oziroma več njenih članov.

Najbolje za družino je, če se zakonca sporazumeta, kdo bo urejal finančna vprašanja. Če ne gre drugače, si bosta vsaj razdelila kompetence; žena bo na primer odločala o prehrani, opremljanju stanovanja in oblačilih, mož pa o nakupu raznih strojev, avtomobila, ozimnice, o izletih in podobno. Tako bo odpadlo prerekanje, užaljenost, nepotrebno skrivanje in prikrivanje denarja, kar je že velik korak k lepšemu in udobnejšemu zakonskemu življenju.

Cim sta se zakonca sporazumela je prav, če naredita letni finančni plan, brez katerega si res ne moremo predstavljati pametnega gospodarjenja v družini, kjer je vsak dinar dragocen.

Tak plan mora biti realen in enostaven. Obsegati pa mora naslednje:

1. Planirane redne letne dohodke družine.
2. Planirane ali predvidene izredne dohodke.
3. Denar za stalne potrebe, kot so: prehrana, stanovanje (najemina), elektrika, šola, zabave, avto, zavarovalnina.

4. Denar za izredne — občasne potrebe, kot so: posojila, dopusti, izleti, ozimnica, vlaganje, oblačila, stanovanjska oprema, obutev in druge.

Če smo plan sestavili realno, potem lahko vnaprej določimo, kateri mesec lahko kupimo to ali ono, kar je potrebno. Če vse najnujnejše že imamo, potem ga tak mesec nesemo lahko v banko.

Tak plan ima poleg prednosti, da vsak trenutek vemo, kako stojimo in koliko si lahko dovolimo, še to dobro lastnost, da nas kar sili varčevati. Če živimo od danes do jutri običajno ne pomislimo, da je vsak dinar dragocen in tudi ne na življenjski pregovor, ki pravi: »ZRNO NA ZRNO POGACA, KAMEN NA KAMEN — PALACA!«

Poleg plana, je treba voditi tudi finančni dnevnik, kamor vpišemo mesečno vse izdatke, vsak porabljen dinar. Le tako bomo lahko nadzirali sebe in svoj plan, le tako bomo pravočasno vnesli potrebne popravke v plan in ga tako uspešno uporabljali.

Zelo pomembna je tudi razporeditev oziroma bolj rečeno izločitev stalnih mesečnih izdatkov. Ko namreč dobimo OD je prav, če takoj izločimo (v posebne ovojnice) denar za stalne izdatke (najemnino, prehrano, itd.) Važno je, da nabavimo vso prehrano (kar je možno) hkrati, ker se tudi tako veliko prihrani. Vsakodnevno letanje nam vzame veliko časa in tudi izkoriščanje je manjše, ker je na primer 1 kg riža preveč za en obed in premalo za dva, mešati riž z rižem iz sicer istih zavrtkov, ki smo jih kupili teden dni ali več kasneje pa je že lahko kočljivo, ker sta po kvaliteti že različna. Isto velja za makarone, krompir itd. Prav je dalje, če kupujemo stalno v isti trgovini, pri istem mesarju, v isti mlekarini.

Kaj več bi bilo preveč, ker ima vsaka družina nekatere prav svoje posebnosti, ki zahtevajo dodatne ukrepe, vendar bo moj nasvet lahko pomagal prav vsaki.

Poudarjam, da je to nepopoln predlog, katerega naj vsak družinski poglavar po svoje dopolni. Ni namreč moj namen v podrobnosti izdelati tak finančni plan in ves ostali postopek gospodarjenja v družini, temveč ta, da vzbudim čimveč družin, in tudi posameznikov, da začno bolj gospodarno in uspešno živeti in poslovati.

P. G.

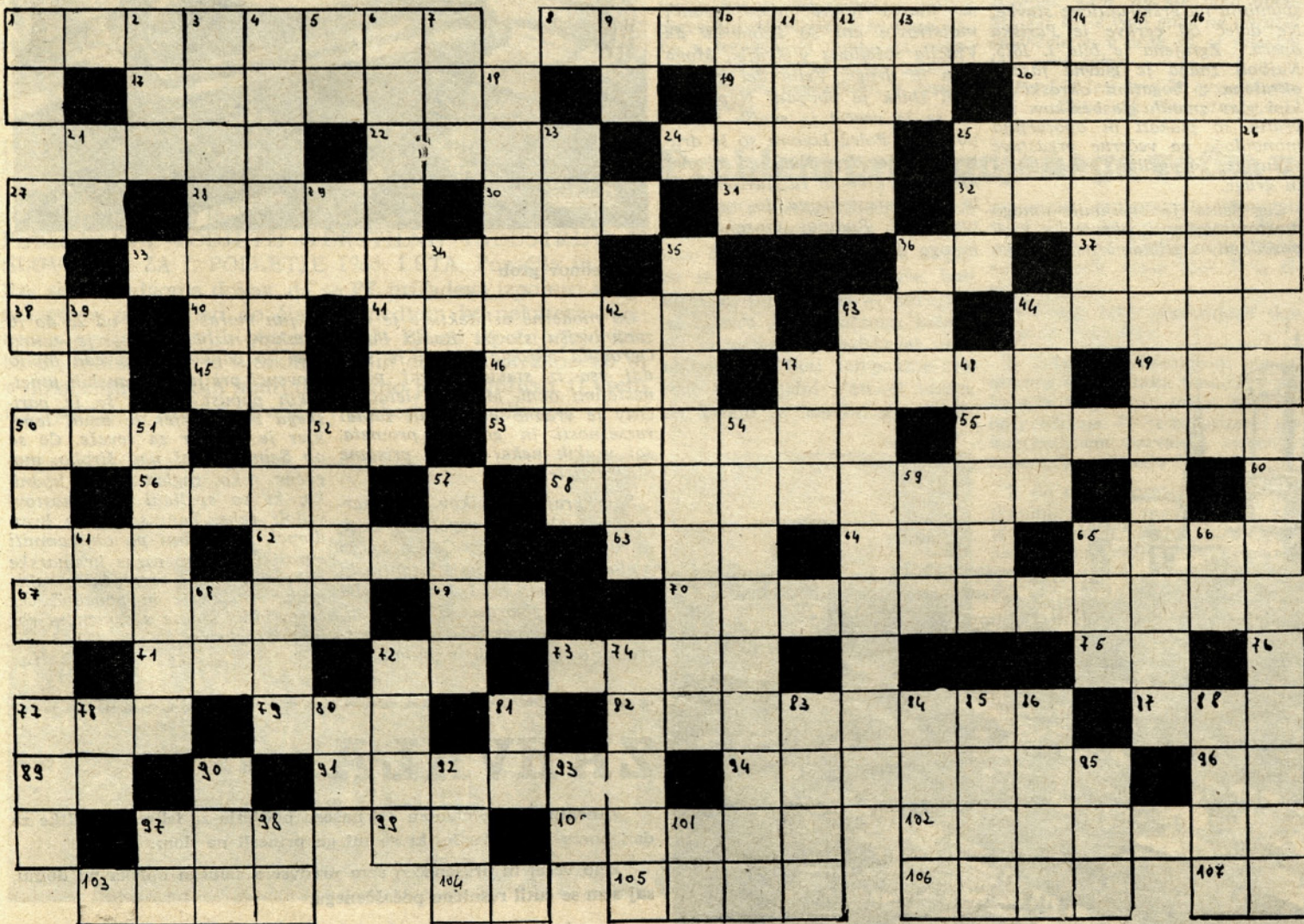
Nagradna križanka - nagradna križa

VODORAVNO: 1. ime slovitega italijanskega slikarja in izumitelja, 8. glavno mesto Kosova in Metohije, 14. kratica za turistično propagandno podjetje, 17. prostor za gledalce na športnem stadionu, 19. rastlina iz katere pridobivajo vino, 20. pokrajina v Vzhodni Nemčiji, 21. okrajšava za koalicio, 22. priimek znanega madžarskega pisca (Hans) (Ilona), 24. časovna doba, 25. moško ime, 27. površinska mera, 28. alkoholna pijača, 30. hoditi, 31. Ven (SRBH), 32. avion, zrakoplov, 33. dvakrat povedati, 36. avtomobilska oznaka za Brčko, 37. eno izmed del Juša Kozaka, 38. kazalni zaimek, 40. kratica za splošno gradbeno, 41.

mesto na otoku Timok v Indoneziji (NIKANIL iz teh črk), 43. kadar, 44. podzemni del hiše, 45. dva enaka soglasnika, 46. nasprotno od črno, 47. reka ki teče v Beli Krajini, 49. polet, 50. grnoličji glas, 53. država, ki meji z Jugoslavijo, 55. znamka madžarskih televizijskih aparatov, 56. shramba za orodje, 58. lastnost vode, da zavzema pri +40 C manjšo prostornino kakor pri 00 C, 61. avtomobilska oznaka za Reko, 62. rimski bog ljubezni, 63. mesto na otoku Sado na Japonskem (iz istih črk kot — IGO), 64. 10., 15. in 14. črka, 65. površinska mera, 67. rudarsko središče v vzhodni Bosni, 69. okrajšava za argument, 70. reka v Braziliji blizu amazon-

skega porečja, 71. reka na jugu Španije (iz istih črk kot ICATA-IUSAN), 72. zveza tabornikov, 73. spopadi, 75. znamka velikih italijanskih tovornjakov, 77. trije soglasniki, 79. prej (SRB), 82. glavno mesto Bosne in Hercegovine, 87. tekstilna tovarna v Kranju, 89. avt. oznaka Kranja, 91. obrtnik, 94. ameriška država, 96. igralna karta, 97. lučaj, 99. kratica za administrativen, 100. vstopnice, 102. zmes alkohola in etana, 103. vrsta zelo uspešnih japonskih lovcev v drugi svetovni vojni, 104. kemični znak za aluminij, 105. naprava za mletje žita, 106. poškodba, 107. kemični znak za arzen.

NAVPIČNO: 1. romanski spolnik, 2. moško ime, 3. etika (okrajšano), 4. otok v otočju Ralik v Tihiem oceanu (ALIINGPALA-PAL), 5. 13. in 2. črka abecede, 6. verski obrednik, 7. osebni zaimek, 9. okrajšava za republiko, 10. okrajšava za številko, 11. kulturna rastlina, 12. francoska reka, ki se pri Elbelufu pridruži Seini (TONI), 13. predlog, 14. kemična zmes za pridajanje k železu, 15. ravninski liki pri katerih sta dva kota enaka, dva pa suplementarna, 16. mož srednjih let, pri letih, 18. reka v Kanadi (Ontario), 20. reka v Normandiji, 21. okrajšava za kratek, 23. naplepka, 25. tri črke iz besede hlače, 26. zadetek pri košarki, 27. kip golega telesa, 29. tuja kratica za številko, 34. oslov glas, 35. nauk o rastlinstvu in živalstvu, 36. bolečina, 39. okrajšano ime Abraham, 42. nižinski predel v Venezueli, 43. zveza, 44. barva igralnih kart, 47. 12., 11. in 1. črka abecede, 48. slutnje, 50. avtomobilska oznaka Gorice, 51. kraj v Romuniji blizu Temišvara, 52. tovarna žival, ki živi predvsem v južni Ameriki, 54. ponarejevati, 57. ožji sorodnik, 59. kratica za inačica, 60. pijača starih Slovanov, 61. kratica za radio-televizija, 65. kazalni zaimek, 69. zveza ekonomistov, 72. reka v Bosni, 74. zmes osmija in volframa v žarnicah, 76. zver iz rodu mačk, 77. tuja utežna mera, 78. ime črke, 80. republiški sekretariat, 81. kratica, ki pomeni, da je v zmesi alkohol, 83. ime franc. filmskega igralca Delona, 84. jezero v Turčiji, 85. izdelek iz bombaža, 86. zaliv v Arabskem morju, 88. posebne reči v nevestini doti, 90. veznik, 92. pesem hvalnica, 93. pesniška oblika za ako, 95. žensko ime, 97. osebni zaimek, 98. kazalni zaimek, 101. dve črki iz besede rila. (V oklepajih so navedene samo iste črke)

Izzrebani so bili:

(Tekstilec št. 7)

1. nagrada 15 N din — Tončka Podjed, 12 N din — Pavla Karun, 10 N din — Marinka Čebašek, 10 N din — Anton Zupančič, 9 N din — Pavla Rant, 8 N din — Angelca Gorjanc

PARIZ v juliju

Pariz center sveta, središče mode, mesto znanstvenikov in umetnikov.

Pariz je čudovito mesto in najbolj naseljeno na svetu, saj v njem srečaš ljudi od Slovanov, Germanov, Romanov do Mongolov in črncev. Nekateri mislijo, da je Pariz mesto visoke mode, vendar tudi v tem gostem prometu vidiš različne noše značilne za posamezne narode, pa tudi gospodinje s poletnimi vzorčastimi oblekami in poletnimi jopkami, ki nosijo dolge, zanke »palice«, značilni francoski kruh. Vse Parižanke niso oblečene po zadnji modi. Letos je v Parizu prav tako hladno kot pri nas. Dopoldne še malo posije sonce iz temnih umazanih oblakov na sive, nekatere prav stare, pa že kar črne stavbe, ki so še bolj temačne in pošastno velike. Ker vreme ni naklonjeno lepi, živahni, čisti modi, nosijo francoske dame tenke, volnene, poloprijetne kostimčke in plašče, tako, da so tudi starejše videti v njih bolj mladostne. Barve so od najsvetlejših, pa čisto do temnih tonov, zato tudi ne moreš vedeti kaj je najbolj moderno. Če so poletno oblečene, je lahko reči, da so Francozinje to sezono naklonjene črtastim tkaninam, po izložbah pa je zelo veliko op-art vzorcev v črno-belih kombinacijah, še več pa je barvastih. Krila ne nosijo tako zelo kratka, kot je to videti v vseh modnih časopisih. Čevlji so spredaj zaokroženi s srednjimi debelimi petami ki tudi spominjajo na športno otroško obutev.

Veleblagovnice so bogato založene. Ze same reklame, ki vabijo kupce, so razkošne in učinkovite. Izložbe so aranžirane z okusom, tako da vidiš mnogo blaga, pa kljub temu ne učinkuje »kramarsko«. Pred trgovinami so štanti, ki spadajo tudi k trgovini, tako da kupcu ni potrebno vstopiti v trgovino, razen če nima namena kupiti kaj posebnega, kot so n. pr. lasulje. Mnoge Francozinje menjajo pričeske in barve las kar mimogrede. Stopi v trgovino, si izberejo lasuljo in v nekaj minutah so čisto spremenjene. Take lasulje so kar precej drage. Običajna stane okoli 300 frankov, kar je v našem denarju približno 75 tisoč din.

Na cesti je kot na mrhljivšču razdraženih mravelj. Ljudje hitijo po opravkih v urade in trgovine in se dosti ne menijo za mimoidoče. Kavarnarje in restavracije so prazne, le kdo bi imel čas posedati dopoldne v njih, pa so vendarle odprte in čakajo morda na čas počitka, ker tudi v Franciji traja delovni čas do popoldanske ure.

Na širokih, večsteznih ulicah drve kolone avtomobilov in če se ti mudi, najhitreje in najceneje prideš na cilj s podzemsko želez-

nico »Metro«, ki je bila zgrajena l. 1900. Cesta na Elizijah poljanah je deset steznah in pelje proti Slavoloku zmage, pod katerim je grob Neznane junaka. Brez Metroja si Pariza ne moreš predstavljati, ker so take razdalje, da lahko hodiš kilometre in kilometre in minejo ure, da dosežeš željeno mesto. Na Elizijah poljanah je rezidenca sedanjega predsednika republike Palača Elysée.

Značilnost francoske arhitekture so okna, spredaj vsa ograjena z okrasno ograjo. Tako so videti kot nekakšni balkončki. Gotika je iznikla na francoskih tleh, zato imajo prav v Parizu, v najstarejšem jedru na otoku Seine, ki je povezan z več mostovi z ostalim mestom, najlepši primerek gotike arhitekture, kraljico katedral Notre-Dame. Prvi temeljni kamen ji je položil leta 1163 škof Maurice de Sully. Mogočna črna, čipkasta arhitektura, vsa okrašena s kamnoseško-kiparskimi deli, je črna od starosti. Te zatemnele stavbe sedaj čistijo in v načrtu imajo do l. 1970 očistiti 2500 km² zgradb. Katedrala velikanka je visoka za 3 običajne pariške stavbe. Notranjost je razdeljena z vitkimi stebri v pet prostorov. Prostornina temačne cerkve učinkuje tako veliko, da se vprašuješ, kako jim je to uspelo zgraditi. Svetloba prihaja v notranjost le skozi barvasta okna. Prekrasne rozete, postavljene v sto in sto figuric iz tisočih barvnih stekel, so najlepši detajli te gotike umetnine.

Druge značilnost posvetne arhitekture je ogromen muzej Louvre, skozi katerega je speljana cesta. Na njej je zelo gost promet. Stavba je zidana v obliki pravokotnika brez ene krajše stranice. V notranjosti te pravokotne stavbe je park z živobarvnimi cvetlicami, manjši slavolok in nekaj kipov. Park se nato razširi v največji in najlepši park Tuileries. Značilnost francoskih parkov so železni stoli, ki jih lahko poljubno prenašaš kamor želiš. V parku Tuileries je v sredini okrogel bazen z vodomatom, kjer otroci uravnavajo izposojene ladjice na daljavo. Ta park se zaključuje na trgu Concorde, na katerem že od daleč opaziš cerkev Sv. Madeleine. Zgrajena je z značilnimi stebri in spominja na grško-antične stavbe. Ne daleč od cerkve je Pariška opera. Zgrajena je bila l. 1875. Najbolj znana je glavna fasada okrašena z bogatimi okraski in kipi glav znanih glasbenikov. Na vratih so plakati in opozarjajo mimoidoče na večerne predstave »Fausta«, »Copellia«, »Rigoletta« in druge.

Cez Seino je speljanih mnogo mostov. Najlepši, okrašen s kipi, posodami, svetilkami in človeški-

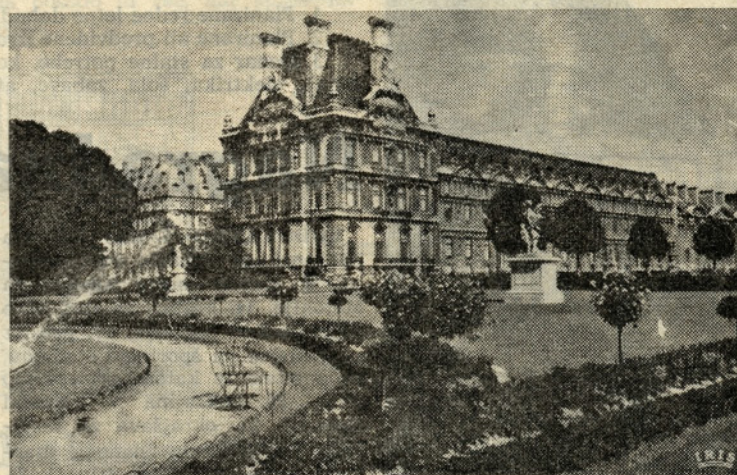

Radio in televizija v Parizu

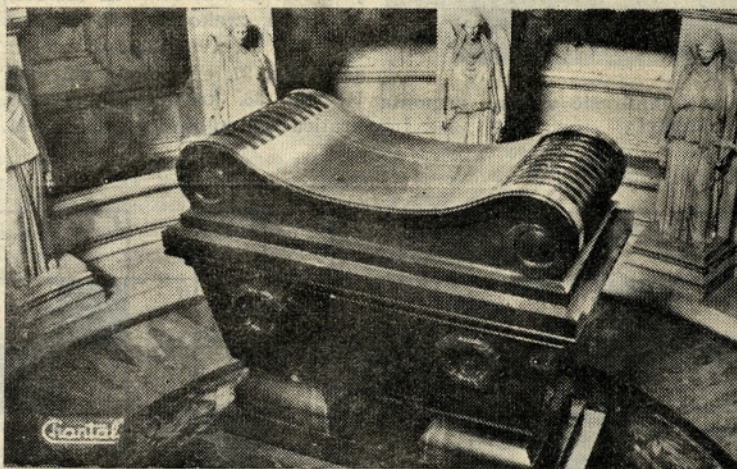
mi figurami, je zgrajen z enim samim lokom. Imenuje se Alexandrov most. Nasproti njega je Dom invalidov s kupolo visoko 106 metrov. Dom je služil za časa Ludvika XIV. 10.000 invalidom, sedaj pa je grobnica Napoleona in njegovih vojskovodij.

Francoska prestolnica je znana po Eiffelovem stolpu, ki je visok 300 metrov. Pred njim so najlepši vodometi. Prečudovita barvasta voda je videti ponoči kot pravljica. Nekaj deset topov strelja v dolgi bazen, pod vodnimi curki pa se sprehajajo ljudje. Druga lepota nočnega Pariza je reka avtomobilov, ki se premika po Elizijah poljanah. Na desni strani so same rdeče lučke — odhajajočih avtomobilov, na levi pa bele — prihajajočih avtomobilov. Na koncu te ceste pa je zelo lepo osvetljen Slavolok zmage.

Muzejskih zbirk ne moreš vseh videti ne opisati, ker so tako velike. Če prehodiš le del Louvra, ti minejo ure kot minute, pa vendar ne moreš hiteti mimo znanih mojstrov kot so Leonarda da Vinci »Madona v špilji«, Mona Liza in druge. Velik del galerijskih zbirk je obogatil Napoleon, ko se je vračal iz svojih vojnih pohodov. Poleg Louvra so še druge galerije: Jus National d'Art Moderne, kjer so razstavljeni dela od impresionizma do moderne umetnosti, Rodinov muzej in še mnogo drugih.

Le Louvre — muzej

Napoleonov grob

Od moderne arhitekture je najzanimivejša stavba Radio Pariz. Ogromna okrogla stavba je spodaj vsa iz stekla, zgoraj pa z nešteti okni. Moderno letališče Orly je vredno pozornosti zaradi razsežnosti in gostega prometa, saj vsakih nekaj minut pristane ali vzleti letalo.

Sam kraj umetnikov Montmartreu se nahaja na vzpetini z zanimivo cerkvico Sacre-Colus, ki že malo spominja na bizantinski slog. Na trgu pred kavarno »La boheme« z živordečimi zavesami, se zbirajo »umetniki«, ki te portretirajo v desetih minutah. Za

to jim moraš odšteti od 20 do 70 frankov, različno, kakor je »umetnik« že popularen. Seveda imajo Slovenci pri jugoslovanskih umetnikih popust. Se in še je pariškega blišča, kjer je manj lepo, kjer je prostor za reveže. Če se ob Seini nagneš nad široko, mogočno reko, zagledaš sive hodnike, ki so speljani pod mostovi vzdolž reke. Tam so doma brezdomci, nad njimi pa ob kamniti ograji prodajajo razne kramarske slike, knjige in razglednice takozvani »Bukcisti« in ponekod čez cesto vidiš štante s semenom rož in ptičjo krmo.

M. H.

ZAHVALA

Zahvaljujem se članom ZB našega podjetja za iskrene čestitke za dan borca in za darilo, ki so mi ga prinesli na dom.

Zelo vesel in presenečen sem predvsem samega obiska na domu, saj sem se čutil resnično počaščenega.

Se enkrat za vse iskrena hvala!

Franc Markuta

Notre-Dame — katedrala ob reki Seini